

RĪGAS PEDAGOĢIJAS UN IZGLĪTĪBAS VADĪBAS AKADĒMIJA

Pedagoģijas fakultāte

Nepilna laika studijas

1. līmeņa profesionālā augstākās izglītības studiju programma

„Pirmsskolas izglītības skolotājs”

3. kurss

SOLVITA LOKMANE

**VECĀKĀ PIRMSSKOLAS VECUMA BĒRNU RAKSTĪTPRASMES ATTĪSTĪBAS
SEKMĒŠANA ZĪMĒŠANAS PROCESĀ**

Kvalifikācijas darbs

Darba vadītāja

Mag. paed

lektore

Antra Randoha

Rīga

2014

Anotācija

Kvalifikācijas darba mērķis ir izpētīt vecākā pirmsskolas vecuma bērnu rakstītprasmes sekmēšanu zīmēšanas procesā. Lai īstenotu mērķi, tiek veikta pedagogu un psihologu teorētisko atziņu analīze, gan praktiskais pētījums Ķekavas pirmsskolas izglītības iestādē, lai veicinātu rakstītprasmes attīstības sekmēšanu zīmēšanas procesā.

Kvalifikācijas darbs sastāv no divām daļām:

1. teorētiskajā daļā tiek analizēta gan pedagogu, gan psihologu zinātniskā literatūra, balstoties kā uz latviešu (G. Svence, E. Pelša, V. Hibnere, A. Vecgrave u.c.), tā arī ārzemju (K. Freedman, A. Vorbjovs, H. Gudjons u.c.) autoriem.
2. empīriskajā daļā tiek aprakstīts praktiskais pētījums, kas tiek veikts Ķekavas pirmsskolas izglītības iestādē. Praktiskais pētījums tiek veikts pēc šādiem kritērijiem: 1) viena vesela dalīšana uz pusēm (stāvus un guļus), 2) strādāšana plaknē, sekmējot darbības virzienu attīstību (no augšas uz leju, no kreisās uz labo pusi), 3) Trīspirkstu satvēriens izmantojot rakstāmpiederumu vai otu, 4) laukuma aizpildīšana ar dažādiem simboliem (līnijas, apli, u.c.), iekļaujoties laukuma robežās, 5) atvēlētā – visa laukuma izmantošana veidojot zīmējumu, 6) pareizi burtu rakstīšanas virzieni.

Kvalifikācijas darba struktūra: 1. nodaļā tiek analizētas pedagogu un psihologu atziņas par rakstītprasmes attīstības sekmēšanu zīmēšanas procesā, tiek pētītas vecākā pirmsskolas vecuma bērnu attīstības likumsakarības un pirmsskolas vecumposma bērnu psihiskais raksturojums 2. nodaļā tiek aprakstīta praktiskā pētījuma gaita un analizēti praktiskā pētījuma rezultāti Ķekavas pirmsskolas izglītības iestādē.

Praktiskajā pētījumā rezultāti atspoguļo, ka vecākā pirmsskolas vecuma bērniem rakstītprasmi var attīstīt ar zīmēšanas palīdzību.

Kvalifikācijas darbam ir 38 lappuses, darbā ir ievietotas 4 tabulas un 6 attēli, darbam ir pievienoti pielikumi un ir izmantoti literatūras un informācijas avoti.

Satura rādītājs

Anotācija

Ievads	4
1. Rakstītprasmes un zīmēšanas jēdzienu skaidrojums psihologu un pedagogu teorētiskajās atziņās.....	6
1.1. Rakstītprasmes raksturojums un zīmēšanas jēdzienu raksturojums	6
1.2. Pirmsskolas vecumposma bērnu psihiskās attīstības raksturojums.....	14
1.3. Vecākā pirmsskolas vecuma bērnu attīstības likumsakarību raksturojums.....	17
1.4. Zīmēšanas process un tā ietekme uz rakstītprasmes attīstības sekmēšanu.....	20
2. Vecākā pirmsskolas vecuma bērnu rakstītprasmes attīstības iespējas zīmēšanas nodarbībās.....	24
2.1. Pētījuma metodoloģiskais raksturojums.....	24
2.2. Bērnu raksturojums temata ietvaros.....	26
2.3. Pētījuma norises apraksts un analīze.....	28
2.4. Rekomendācijas un ieteikumi pedagogiem un vecākiem bērnu rakstītprasmes attīstības sekmēšanai zīmēšanas nodarbībās.....	
Secinājumi.....	
Izmantotā literatūra un informācijas avoti.....	
Pielikumi.....	

Ievads

Pirmsskolas izglītības pedagoģiskais process notiek audzināšanas, mācīšanās un mācīšanas vienotībā, kurā tiek sekmēta harmoniska bērna attīstība atbilstoši personības attīstības likumsakarībām un vajadzībām. (MK noteikumi Nr. 709, 03.08.2010., 3. panta 7. punkts)

Pirmās zīmēšanas prasmes bērns sāk mācīties jau pāris mēnešu vecumā, spēlējoties ar rotaļlietām uz ritentiņiem. Stumdot tās uz priekšu un atpakaļ, bērns iemācās nepieciešamās roku kustības, lai vēlāk varētu pa papīru vadīt zīmuli.

Jau divpadsmit – trīspadsmit mēnešu vecumā, bērns spēj satvert rakstāmo un novilkt pirmās līnijas uz lapas. Zīmēšana veicina bērna spējas, un tas notiek pat tad, ja bērns tikai ķēpājas.

Bērns dzīvo mikrovidē – ģimenē un bērnudārza apstākļos; tā ir mācīšanas vide, ko veido cilvēki, lietas, daba, fiziskā vide, audzināšanas līdzekļi. Bērns, darbojas šajā vidē, motivē pats sevi darbībai. Pedagoģis ir vides daļa ar savu vērtību sistēmu, kā arī vidutājs makrovides un mikrovides materiālās un garīgās kultūras iedzīvināšanā. (Lieģeniece, 1999, 3-19)

Kā uzskata G. Svence ar runas attīstību saistīta arī rakstības apguve. Rakstības apguve sākas ar brīdi, kad bērns iepazīst zīmuli, spēj atdarināt grafiskus simbolus. Zīmējumos, kuri būtībā ir savdabīgas piktogrammas, bērns izsaka savas idejas un izjūtas. (Svence, 1999, 85)

Lai 5-6 gadus veci bērni apgūtu labu, izteiksmīgu māksliniecisko zīmējumu, nepieciešamas šādas rokas kustības īpašības: dažāds rokas kustību temps, dažāda amplitūda (vēziena plašums), virzienu daudzpusība (horizontāls, vertikāls, slīps) un pulksteņa rādītāja kustības vai pretējā virzienā, dažāds rokas piespiediena spēks, labs rokas kustību plūdums, noteikts ritms, kustību precizitāte.

Daudzveidīgu zīmēšanas darbības tehniku un vienlaicīgi mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu apguve nodrošina bērnu darbu izpildījuma kvalitātes pieaugumu un sekmē radošās darbības attīstību. (Frīdenberga, 2003, 7-9)

Pētījuma objekts – pirmsskolas pedagoģiskais process – zīmēšanas nodarbības

Pētījuma priekšmets – vecākā pirmsskolas vecuma bērnu rakstītprasmiņu attīstība

Hipotēze – vecākā pirmsskolas vecuma bērniem rakstītprasmi var attīstīt ar zīmēšanas palīdzību, ja:

1. tiks radīta tāda vide, kurā valdīs demokrātiskums un labestīga attieksme vienam pret otru;
2. tiks izmantotas bērniem vecākajā pirmsskolas vecumā atbilstošas metodes;
3. tiks izvirzīti un īstenoti atbilstoši uzdevumi mērķa sasniegšanai.

Mērķis – teorētiski un praktiski izziņāt vecākā pirmsskolas vecuma bērnu rakstītprasmi attīstības veicināšanas iespējas zīmēšanas procesā.

Uzdevumi

1. Analizēt pedagogu un psihologu teorētiskās atziņas par rakstītprasmes attīstību un zīmēšanas ietekmi vecākā pirmsskolas vecuma bērniem.
2. Novērot bērnu zīmēšanas procesā, kā tas palīdz sekmēt rakstītprasmi.
3. Sastādīt darbības plānu, kā pedagogs caur zīmēšanu var veicināt bērna pareizas rakstītprasmes iemaņas.
4. Sastādītā darbības plāna īstenošana.

Pētījuma metodes

- Teorētiskā metode – literatūras analīze;
- Empīriskā metode – novērošana, pedagoģiskais izmēģinājuma darbs, bērnu darbības analīze.

Pētījuma bāze – Ķekavas pirmsskolas izglītības iestāde. Pētījumā piedalās „X” grupas 10 bērni, kuri ir 5-7 gadus veci.

1. Rakstītprasmes un zīmēšanas jēdzienu skaidrojums psihologu un padagogu teorētiskajās atziņās

1.1. Rakstītprasmes un zīmēšanas jēdzienu raksturojums

Rakstītprasme ir māka rakstīt noteikta veidojuma burtus (alfabētu), burtus savienot vārdos, lai tālāk veidotu teikumus un tekstu.

Rakstība ir runas atsoguļojums grafiskās zīmēs. Rakstības apguve ir prāta darbību virkne, kuras pamatā ir komplicēti psihiskie procesi – runas fonemātiskā uztvere, skaņu analīze un sintēze, redzes un kustību analizatoru saskaņota darbība.

(http://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/20101011_rakstiprasmes.pdf)

Rakstītprasme jeb **rakstītpratība** ir spēja lasīt, rakstīt un kritiski izprast rakstīto tekstu. (<http://lv.wikipedia.org/wiki/Rakstprat%C4%ABba>)

Rakstītprasmes apguve ir cieši saistīta ar lasītprasmes apguvi, šie procesi norit vienlaicīgi, viens otru ietekmējot. Burtu apguves posmā galvenā uzmanība tiek veltīta uzrakstītā saturam, nevis glītumam, bet tas nenozīmē, ka skolēns var rakstīt, nedomājot par rakstītā estētiskumu. Rakstot jaunos burtus vienu aiz otra, skolēni nespēj automatizēt savu darbību un rakstīt precīzi katra burta elementu. Rokraksta veidošana, apgūstot glītu, skaidru un salasāmu burtu un burtu savienojumu rakstību, pakāpeniski tiek attīstīta tad, kad sākotnējās lasīt un rakstīt prasmes jau apgūtas.

Rakstot vienmēr pareizi jānovieto burtnīca vai lapa. To novieto slīpi, lai starp burtnīcas vai lapas apakšējo malu un galda malu būtu apmēram trīsdesmit grādu leņķis. Plaukstai ar pildspalvu jāatrodas gandrīz visa apakšdelma attālumā no galda malas.

Pareizi ir jāsatver un jātur pildspalva rakstīšanas laikā. Lodīšu pildspalva jātur ar trīs pirkstiem: ar īkšķi un vidējo pirkstu to satver no abām pusēm, rādītāja pirksts nesaliekts viegli uzlikts uz pildspalvas. Pildspalva jātur apmēram 2cm virs lodītes gala.

Rakstītprasmes apguves procesā darbs ir individualizējams un diferencējams. (Anspoka, 2003, 8-10)

Ļ. Vigotskis, analizējot zinātniskos pētījumus (teorijas – Ž. Piažē, E. Neimanis, V. Džeims, K. Kofka u.c.) par mācīšanu un attīstību, nonākot pie rakstītprasmes (rakstu runas), secina: „Lasīt nevar iemācīt gadu vecam bērnam. Bērnam nevar sākt mācīt rakstīt triju gadu vecumā.” Ir nepieciešama noteikta psihisko funkciju brieduma pakāpe, lai mācīšanās kļūtu iespējama.”

„Ja bērnam šīs funkcijas ir attīstījušās vajadzīgajā pakāpē, ja viņa atmiņa ir sasniegusi tādu pakāpi, ka viņš var atcerēties alfabēta burtu nosaukumus, ja atmiņa ir attīstījusies tiktāl, ka bērns

kādu laiku var koncentrēties nodarbībai, kas viņam šķiet neinteresanta, jo domāšana ir nobriedusi tiktāl, lai viņš saprastu skaņu un to rakstītu zīmju saistību, kuras simbolizē šis skaņas, tad bērns ir pietiekami attīstījies un var mācīties rakstīt.” (Golubina, 2007, 239-240)

Rakstīšana nav viegls darbs mazajam bērnam. Sīkā roku un pirkstu muskulatūra vēl ir vāji attīstīta, acis ātri nogurst, un nav arī vajadzīgās koordinācijas spējas, lai gan visi radoši tēlojošie uzdevumi un citas darbības, ko ikdienā veic bērni, sekmē rokas un pirkstu muskulatūras attīstību.

Veidojot rakstītprasmi, tāpat kā arī citās nodarbībās, kuras ir saistītas ar sēdēšanu, jāatceras, ka bērnam jāšēž pie pareiza augstuma galda un uz pareiza augstuma krēsla. Bērnam jāšēž ar taisnu, nesaliektu muguru. Sēžot pie galda un vingrinoties rakstīt vai zīmējot, starp galdu un bērna krūtīm jābūt atstatumam plaukstu platumā.

Jāmāca pareizi turēt rakstām piederums: zīmulis ir jāsatver ar trim pirkstiem (īkšķis, vidējais pirksts un rādītājpirksts, turklāt rādītājpirksts uz zīmuļa guļ viegli) apmēram 2 cm atstatumā no zīmuļa gala.

1.attēls. Pareizs rakstāmpiederuma satvēriens un nepareizs rakstāmpiederuma satvēriens

Pareizs rakstāmpiederuma satvēriens

- 1- Vidējais pirksts
- 2- Īkšķis
- 3- Rādītājpirksts

Visi pirksti ir nedaudz saliekti

Nepareizs rakstāmpiederuma satvēriens

Spiediens uz rādītājpirkstu

Visi pirksti cieši sakļauti

Saistīto rakstu labi palīdz veidot apļveida, cilpveida, viļņveida un arī citu līniju vilkšanas vingrinājumi. Līnijas ir jāvelk uz baltas lapas, neatņemot rakstāmrīku no papīra.

Šādi vingrinājumi jāveic pirms bērns sāk rakstīt burtus. Praktiski visas pirmsskolā veicamās aktivitātes, uzdevumi un vingrinājumi dažādās darbībās sagatavo bērna rokas un pirkstu muskulatūru, kā arī psiholoģiski rakstītprasmes apgūšanai skolā. (Golubina, 2007, 239-242)

Rakstītprasmes apguve notiek pakāpeniski trīs posmos: pirmsābece, ābece un pēcābece periodā.

Pirmsābece periods ir sagatavotājposms rakstīt mācīšanā. Šajā posmā notiek bērna rokas sagatavošanas rakstīšanai, attīstot:

- rokas muskuļu kustību sistēmu;
- kustību koordinācijas un regulācijas spējas;
- ritmiskuma izjūtu.

Rokas sīko muskulatūru attīsta daudzveidīgas darbības (veidošama, plēšana, vēršana, locīšana u.c.) un vingrinājumi rakstīšanas mehānisma veidošanai. Rokas sīko muskulatūru attīstoši vingrinājumi (kamoliņu tīšana, ornamentu zīmējumi, pārvilkšana, apvilksana, izkrāsošana, ģeometrisku figūru zīmējumi, zīmējumu veidošana pēc orientieriem, punktēšana, burtu formu atveidošana smiltīs, sniegā, ar aukliņām, plastilīnu, mālu, lentītēm, diegiem un citiem materiāliem, to izplēšana no papīra, uzlīmēšana, izšūšana, roku kustību rotaļas, kurās skolēni ar pirkstiem atspoguļo dažādus tēlus darbībā, roku kustības skaņu vingrinājumos u.c.) paredzēti, lai bērni ne tikai apgūtu rakstīšanas mehānismu, sagatavotu roku tik grūtai intelektuālai un sociālai darbībai kā rakstīšana, bet arī sagatavotos burtu rakstīšanai, attīstītu acumēru, ritma izjūtu, kā arī audzinātu bērniem tādas rakstura īpašības kā pacietība, griba paveikt darbu līdz galam, precizitāte, novērošanas un salīdzināšanas spējas. (Anspoka, 2008)

Rakstīšana ir pavisam jauns un samērā grūts darbības veids sešgadīgiem bērniem. Šajā vecumā vēl nav pietiekami attīstītas kustību koordinācijas un regulācijas spējas, kā arī roku, īpaši pirkstu, sīkā muskulatūra. Bērniem ir ievērojamāki zemākas darbības spējas, ātrāk iestājas nogurums. (Karule, 1982.)

Lai pieradinātu sešgadīgos bērnus apzināti darboties un domāt rakstīšanas procesā, ieteicams, rakstot burta elementus, klusu pie sevis vai domās runāt līdzī. Šajā nolūkā praktizējams darbības paņēmiens rakstīšana gaisā. Pēc rakstīšanas gaisā ieteicams elementu (burtu) rakstīšana pēc orientieriem. Tie ir punkti, kuri jau uzlikti vai kurus izliek bērns.

Ābeces periodā rakstītprasmi apgūst vienlaikus ar lasītprasmi. Bērni mācās rakstīt mazos un lielos burtus tādā secībā, kā mācoties lasīt. Sešgadīgiem bērniem jāapgūst burtu (burtu savienojumu zilbēs un vārdos), ciparu, jautājuma un izsaukuma zīmes rakstība.

Aa Āā Bb Cc Čč Dd Ee Ēē Ff Gg
 Ģģ Hh Ii Īī Jj Kk Ķķ Ll Ļļ Mm
 Nn Ņņ Oo Pp Rr Ss Šš Tt Uu Ūū
 Vv Zz Žž
 123456789?!

2.attēls. Rakstīto burtu alfabēts

Aaa B C D d E F G g
 h K L M m N n O o
 P p R S T t U u V Z

3. attēls. Burtu rakstība

Nav vienota viedokļa, kādā secībā mācīt burtus. Burtu mācīšanas secībai jābūt tādai, lai patskanim, divskanīm seko līdzskanis, jo tā var ātrāk sapludināt burtus zilbēs un izlasīt vārdus, vārdu savienojumus un pat teikumus. (Anspoka, 2008)

Mācību līdzekļu autori piedāvā dažādu burtu mācīšanās secību.

Dažādu autoru burtu mācīšanas secība

Mācību līdzekļa autors	Ieteiktā burtu mācīšanas secība
Ā. Ptičkina un „Mazā zīle” un „Zīle” autoru kolektīvs	i, ī, l, ļ, u, ū, m, a, ā, n, ņ, e, ē, s, š, r, o, k, ķ, p, t, d, z, ž, j, b, c, č, v, g, ģ, f, h
Z.Ivanova, D.Urbanoviča	u, ū, m, n, a, ā, l, s, i, ī, r, e, ē, t, d, o, v, j, k, g, c, b, z, h, f, ķ, ģ, ļ, ņ, š, č, ž
I.Strelēvica	a, ā, l, m, n, i, ī, s, e, ē, t, u, ū, k, o, p, r, b, d, j, z, v, c, g, h, f, ļ, ņ, ķ, ģ, š, ž, č
A.Reveliņa	u, ū, m, n, a, ā, l, s, i, ī, r, e, ē, t, j, d, v, p, o, c, b, g, k, ķ, h, f, z, ž, č, š, ņ, ļ, ģ
"Ar gudru ziņu", autoru kolektīvs	i, ī, u, ū, t, n, ņ, m, p, a, ā, c, č, e, ē, l, ļ, j, s, š, z, ž, r, b, v, k, ķ, g, ģ, h, f
I.Rakēviča	i, ī, u, ū, j, f, t, l, ļ, k, ķ, c, č, e, ē, h, p, o, g, ģ, a, ā, d, b, n, ņ, m, r, s, š, v, z, ž
I.Antiņa	a, ā, l, ļ, m, n, ņ, i, ī, s, š, e, ē, t, u, ū, k, ķ, o, p, r, b, d, j, z, ž, v, c, č, g, ģ, h, f
Z.Anspoka	a, ā, i, ī, u, ū, n, ņ, e, ē, l, ļ, s, š, k, ķ, g, ģ, b, p, d, t, r, z, ž, Z, Ž, c, č, dz, dž, j, v, f, h

4.attēls. Dažādu autoru burtu mācīšanās secība

Piedāvājot burtu mācīšanās secību, minētie dažādu mācību līdzekļu autori ievērojuši šādus principus:

- izveidot pēc iespējas vairāk vārdu ar mācītajiem burtiem;
- mācot iespiesto burtu vienlaikus ar rakstīto, vispirms māca burtus, kuru rakstība bērnam nesagādā grūtības, jo katra jauna burta rakstībā var izmantot jau iepriekš apgūtos burtu elementus.

Svarīgi, lai bērns saskata katra darba praktisko nozīmību, emocionāli jūtas drošāk, ka viņš redz un jūt, ka to, ko viņš dara, var arī izmantot.

Ābece periodā praktizējama arī burtu, īsu vārdu rakstīšana pēc dzirdes, kā arī burtu, zilbju, vārdu, teikumu, teksta rakstīšana pēc parauga.(Anspoka, 2008)

Pēcābece perioda mērķis – sistematizēt iemācīto un to pilnveidot, lai turpmāk bērni mācītos valoddarbības veidus izmantot kā līdzekli daudzveidīgās saziņas situācijās.

Pēcābece perioda uzdevumi rakstītprasmes apguvei:

- pilnveidot rakstīšanas prasmes, rakstot lielos un mazos rakstītos burtus gan pēc parauga, gan patstāvīgi vārdos, noformēt tekstus pēc parauga;
- mācīt izteikt savu personīgo attieksmi pret dzirdēto, lasīto kā mutvārdu, tā rakstu runā, lietot pareizas teikuma intonācijas un atbilstošas pieturzīmes teikuma beigās. (Anspoka, 2008).

Pēcābece periodā bērni pilnveido rakstītprasmi, rakstot mazos un lielos burtus atbilstoši savām spējām. (http://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/20101011_rakstiprasmes.pdf).

Arī J. H. Pestalocijs uzskatīja, ka bērna rakstītprasmi veicina – taisnu un līku līniju veidošana, priekšmetu mērīšana un zīmēšana, bet kopā ar runas attīstību un skaidrojumiem par pareizrakstības nozīmi. (Golubina, 2008, 32)

Savukārt, Zelmenis skaidro, ka pirms burtu rakstīšanas skolēni vingrinās atveidot to elementus – svītriņas, kāsišus, nullītes. Rakstāmo burtu izvēlē nav obligāta to alfabētiskā secība, var virzīties no vieglāk rakstāmajiem uz grūtāk rakstāmajiem. Vispirms iemācās rakstīt mazos burtus, tad lielos. Tad mācās uzrakstīt īsākus un garākus vārdus, pēc tam – teikumus. Raksta pēc parauga no grāmatas vai tāfeles. Te veidojas redzes un rokas kustību koordinācija. (Zelmenis, 2000, 122-123)

I. Muhels un V. Mineralova (*Мухел И., Минералова В.*) uzsver, ka gatavo rezultātu novērtē kā pats bērns, tā arī pieaugušais, jo no pieaugušā ir prasīta milzu takta izjūta. Lieka stingrība var atņemt bērnam pārliecību par saviem spēkiem un darba prieku. (Мухел, Минералова, 1979, 37)

Saistoši šķita E. Plešas rakstītais grāmatā „Var būt arī tu esi kreilis?”, ka bērnam vajadzētu ļaut pašam izvēlēties, kā ērtāk turēt rakstāmo. Daži pedagogi un pētījumu autori gan iesaka rūpīgi sekot tam, kā tur zīmuli vai pildspalvu, un savlaicīgi mācīt to darīt „pareizi”. Taču der atcerēties, ka roka rakstīšanas laikā var atrasties apgrieztā vai neapgrieztā stāvoklī un pēc zinātnieku pētījumiem tas nav vienkāršs ieradums, bet gan tādejādi izpaužas smadzeņu darbības ietekme uz vadošo roku. Tas nozīmē, ka samērā grūti ir noteikt, kā „pareizi” būtu jātur rakstāmais. Līdz ar to, ja bērns neturēs pildspalvu vai zīmuli ērti, sev piemēroti, viņš var atpalikt rakstīšanas tempā no klases biedriem, izjust lielāku piepūli un stresu rakstīšanas laikā u. tml. Lai gan kirilicas burtu rakstība ir atšķirīga no latīņu alfabēta burtu rakstības šī metodika atbilst kā vienam, tā otram rakstības veidam. Tas ir sagatavošanas posms pirms pašas rakstīt mācīšanas, kurā noteikti šādi darbības soļi:

1. solis – iekārtojam darba vietu atbilstoši kreīļu vajadzībām un mācām viņu pareizi sēdēt un pareizā slīpumā novietot burtnīcu vai papīra lapu.
2. solis – mācāmies atrast un fiksēt ērtāko veidu, kā vadošajā rokā turēt rakstāmo.
3. solis – mācāmies zīmēt taisnas līnijas – horizontālas, vertikālas un slīpas.
4. solis – mācāmies zīmēt taisnas un slīpas paralēlas līnijas.
5. solis – mācāmies zīmēt puslokus – ar atvērumu uz augšu un ar atvērumu uz leju.
6. solis – mācāmies zīmēt apļus un ovālus.
7. solis – mācāmies zīmēt lauztas līnijas jeb zigzagus, vienmērīgi un plūstoši pārvietojot roku pa papīra lapu.
8. solis – mācāmies zīmēt noteikta lieluma vai garuma līnijas, puslokus un ovālus, iezīmējot norobežojošu līniju.

9. solis – mācāmiem drukātos burtus un to pareizu rakstību.

10. solis – mācāmiem rakstīto burtu atsevišķus elementus (Pelša, 2004, 102-104)

Jāpiekrīt A. Vecgrāves rakstītājam, ka bērnu zīmējumi ir kas neatkārtojams – tie pārsteidz ar savu tiešumu, patiesumu.... Sākotnēji bērns tikai švīkājas – tā ir pirmsattēlošanas stadija, kad zīmēšanas darbība ir saistīta ar bērna kustību prieku, bērns vēl īsti nesaprot, ka zīmuļa „pēdas” ir vadāmas. Kad švīkājumos parādās punkti – tas nozīmē, ka bērns jau sāk saprast, ka zīmulis atstāj noteiktas „pēdas”. Tad viņš ar acīm sāk sekot zīmuļa galam un savai rokai – tas ir acu un roku koordinācijas pats sākums. Švīkājot bērns apgūst kustības, kuras ir pamats tālākajai attēlošanai. Tādejādi katrs pats sāk izjust baudu par pašu zīmēšanas procesu. Galvenais bērnam ir lepnums par paša veikumu. (Vecgrāve, 1996, 53)

Zīmēšana ir zīmju veidošana, kuras rada izmantojot jebkādas cilvēcei zināmos instrumentus un materiālus. (Callaway, Kear, 1999, 19)

Kā raksta V. Hibnere, L. Grasmāne zīmēšanas darbībai raksturīga liela daudzveidība. Tās galvenie veidi ir grafiska darbība – zīmēšana, gleznieciska darbība neierobežotā diapazonā. Rakstīšanā turpretī – burtu uzbūves un lielumu apguve ir noteikta: bērns veic stereotipisku darbību pēc parauga noteiktā nelielā ierobežotā laukumā. Zīmēšanai ir raksturīgi daudzveidīgi mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi (dažādas līnijas, svītras, svītrinājumi, silueti, krāsas laukumi u.c.). Jāattīsta maksimāls rokas kustību temps. Kad bērni sāk mācīties rakstīt, īpaša uzmanība pievēršama vertikālo līniju zīmēšanai, jo rakstīšanas iemaņu kavējošās ietekmes rezultātā bērnam ierastās rokas vertikālās kustības kļūst slīpas: viņiem izveidojas noteiktas rokas stereotipiskas kustības rokraksta slīpumā. (Hibnere, Grasmāne, 2000, 22-25)

Šo nevar nepamanīt, arī pats J. A. Students uzsver, ka bez teorijas savā darbā nevar iztikt ne audzinātāji, ne arī mākslinieki. Vislabāk ir, ja audzināšanas zinātne un audzināšanas māksla saliedējas vienā personā. Audzināšanas uzdevums ir sagatavot cilvēku, lai viņš labāk un sekmīgāk varētu tiekties pēc sava dzīves mērķa piepildīšanas. Audzināšanas māksla izpaužas spējā sajūsmināt un aizraut, stimulēt un neuzkrītoši vadīt, audzināt nemanot, izmantot „darbības un seku metodi”. (Students, 1998, 17-21)

Darba autore piekrīt V. Hibnerei, kas savā darbā „Bērna vizuālā pieredze” raksta, ka zīmēšanai ir liela nozīme bērna vispārējās attīstības virzībā uz priekšu, jo tā sekmē un veicina bērna aktivitātes un viņa rokas sīkās muskulatūras un smalko kustību attīstību. Piemēram, ja bērnam piespiež kādu darbību veikt pēc noteikta parauga jeb šablona. Tad tas ļoti negatīvi ietekmē viņa attīstību, jo kavē pašiniciatīvu un vēlēšanos radoši darboties. Turpretī patstāvīga radoša darbība, zīmējot pēc pedagoga vai vecāku ierosinājuma, sekmē un veicina viņa vispārējo individuālo attīstību. (Hibnere, 1998, 28-29)

Interesanti, A. Vorobjovs par atmiņu raksta šādi, atmiņai cilvēka dzīvē ir ļoti svarīga loma, jo ar tās palīdzību cilvēks uzkrāj zināšanas un var tās izmantot pēc vajadzības. Var minēt vairākas atmiņas funkcijas: materiāla iegaušanās, tā saglabāšana, reproducēšana un, beidzot, aizmiršana. Tātad atmiņa ir psihisks izziņas process, kurā cilvēks iegauš, reproducē un aizmirst domas, tēlu, kustības, t. i., pieredzi. (Vorobjovs, 1996, 75)

Turpretī T. Komarova uzskata, ka zīmēšanas process pilnveido bērna novērošanas spējas, estētisko uztveri un estētiskās emocijas, attīsta gaumi, mākslinieciskās spējas un prasmi patstāvīgi radīt skaistumu, izmantojot pieejamos līdzekļus. Zīmējot bērns kontrolē savu rīcību un, vadoties no priekšstata par attēlojamo priekšmetu, novērtē uzzīmēto. (Komarova, 1982, 5-7)

Turpinot par zīmēšanu. V. Hibnere, L. Grasmāne, V. Villerušs skaidro, ka *punkts* ir elementārs izteiksmes līdzeklis, no kura atvasina visus pārējos. Punkts tehniski rodas, ja pigmentus uzpilina, uzsmidzina vai ar instrumentu uznes uz papīra, pieskaroties vienu vai vairākas reizes tā, ka rodas nospiedums.

Punkts ir attēlošanas kustības sākums. Ļoti ciešs punktu sablīvējums veido līniju vai svītru. Punktus blīvi klājot dažādos virzienos, iegūst laukumu. Pēc izmēra punkts ir vissīkākais mākslinieciskais izteiksmes līdzeklis, un relatīvi tas aizņem nelielu plaknes daļu, ko sedz krāsviela.

Līnija ir galvenais zīmējuma elements. Tā veidojas plaknē no vienā virzienā cieši sablīvētiem punktiem, velkot ar kādu piederumu, kā arī skrāpējot kādā pigmentu slānī vai materiālā (piemēram, papīrā) virskārtā. Katram māksliniekam līnija ir savdabīga, individuāli atšķirīga.

Pārtraukta līnija, kas sastāv no vairākiem atsevišķiem punktiem un citiem ritmiski atkārtotiem elementiem. Tās daļas netiek uztvertas katra atsevišķi, bet kopā – kā vienota vesela līnija.

Salikta (kombinēta) līnija, kurā kāds no līnijas pamatveidiem apvieno dažādus sīkus ritmiski atkārtotus elementus.

Svītra ir līnijas daudzveidības izpausmes forma. Svītru velk ar rokas nepārtrauktu, nelielas amplitūdas kustību vienā virzienā. Svītrai ir tādas pašas vizuālās pazīmes kā līnijai.

Laukums ir ierobežota radošā darba pamatnes daļa. (Hibnere, Grasmāne, Villerušs, 1985, 7-15)

1.2. Pirmsskolas vecumposma bērnu psihiskās attīstības raksturojums

Attīstības nepārtrauktība jeb kontinuitāte (latīniski *continuitas* – nepārtrauktība) ir vispārbioloģiska likumība. Cilvēka organisma attīstība, kas sākas ar divudzimumšūnu saplūšanu, turpinās nepārtraukti līdz pilnīgam briedumam. Augšanas un attīstības temps sakrīt tikai daļēji. Ir pamats uzskatīt, ka lēnajos augšanas posmos turpinās audu diferencēšanās, orgānu un sistēmu nobriešana, to fizioloģisko funkciju pilnveidošana. To, ka psihs attīstība ir nevienmērīga, parādīja krievu psihologs Ļevs Vigotskis ar savu stadiālās attīstības teoriju. Viņaprāt, personības attīstības gaita ir iedalāma stadijās, bet katrā stadijā garāku pakāpeniskas attīstības posmu nomaina īsāks strauju pārvērtību – lūzuma jeb krīzes – posms. (Puškarevs, 2001, 24-28)

Viens no pirmsskolas perioda psihiskās attīstības priekšnosacījumiem ir lomu un sižeta rotaļu spēlēšana (bērni sevi sāk identificēt ar noteiktām lomām, sāk ievērot rotaļu noteikumus, seko tiem līdzī, tādejādi attīstot paškontroli un normu izpratni, apgūst sociālās uzvedības normas). Šī perioda psihiskā attīstība ir pamatā pārējo attīstības periodu rezultātiem. Tātad bērna attīstība līdz 7 gadiem ir personības attīstības nozīmīgākais posms. (Svence, 1999, 77)

Šajā periodā raksturīga liela kustību aktivitāte, augšanas, koordinācijas spēju pilnveidošanās. Vēl šajā vecumā pilnveidojas bērnu prasmes un iemaņas koncentrēt skatienu uz sīkām lietām un vienlaicīgi uz vairākiem, jo acu un roku koordinācija pilnveidojas, acu attīstīšanās vēl nav beigusies. 90% bērnu ir „labās rokas” bērni. Ir lieki ar varu mēģināt pārvērst kreīlus par labās rokas bērniem. Būt labrocim ir ērti, taču parasti ne tas ir galvenais. Piespiedu mainīšana var izsaukt bērnam nervozitāti, vainas un šaubu izjūtu.

Operācijas nozīmē, ka bērnam attīstās spējas domāšanas procesā atgriezties atpakaļ pie iepriekš izdomātā un paredzēt tālāko darbību.

Asimilācija nozīmē, ka bērns, uztverot kaut ko jaunu, atmiņā un uztverē nebijušu, to salīdzina ar atmiņā kaut ko esošu līdzīgu, pielīdzina jauno līdzīgajam vecajam un tad tikai pieņem – asimilē.

Akomodācija nozīmē, ka jaunā informācija kādos rādītājos nesaskan ar vecajiem priekšstatiem, ir pretruna ar vecajām shēmām, neatbilst iepriekš zināmajam. Veco priekšstatu nomaina ar jauniem – akomodācija. Tad iestājas līdzsvars – kad bērns ir pieņēmis un izpratis jauno.

Pirmsskolas vecuma bērnu kognitīvā attīstība atbilst 2.stadijai. Ž. Piažē to raksturo tā: galvenā pamatpazīme ir simbolu izmantošana, tai skaitā vārdu kā simbolu apguve.

Bērns uztveres tēlā redz tieši to, kas ir viņam būtisks. Piecu gadu vecumā – jāatšķir krāsas nianses. Sešu gadu vecumā bērni jau izdala formas, piemēram, aplis ir līdzīgs ritenim, cilindrs līdzīgs glāzei u.c.

Līdztekus telpas uztverei attīstās arī laika uztvere, parādību ilgums, ātruma un secības atspoguļojums. Laiks un to apzīmējošie jēdzieni ir abstrakti un tādēļ neizprotami tikmēr, kamēr bērns nesavieno vārda abstrakto nozīmi ar uztveres tēlu par kādu laika izpausmi.

Atmiņa attīstās no netīšās uz tīšo: tīšo iegaumēšanu un reproducēšanu. Bērniem šajā periodā labāk ir izteikta atpazīšana nekā reproducēšana. Ja trīs gadīgs bērns atmiņā operē ar tikai vienu informācijas vienību, tad 5 gadīgs bērns jau ar septiņām vienībām. Pirmsskolas periodā bērniem notiek arī atmiņas veidu – tēlainās, kustību vai verbālās atmiņas attīstība (dzirdes, redzes, kustību).

Bērna domāšanas attīstība ir saistīta ar cēloņu un sekū sakarību atklāšanu starp lietām un to norisēm. Attīstās vairāki domāšanas veidi: uzskatāmi konkrētā, uzskatāmi tēlainā, verbāli loģiskā. Loģiskā domāšana attīstās pamazām – pieredzes un kļūdu un mēģinājumu rezultātā. Ar iztēli un tēlaino domāšanu saistās arī fantazēšana, kas ir raksturīga bērniem.

Ar bērnu emocionālo pašizjūtu saista arī līniju zīmēšanas niansas: sīka līnija – skumjas, papīru plēsoša līnija – dusmas, agresivitāte. Nepatīkamos personāžus bērni zīmē tālāk no sevis un it kā negribīgi, pavirši. Visu labo, skaisto, mīļo bērni zīmē gaišās, spilgtās krāsās, savukārt, pretējo – tumšos toņos. Zīmējumu krāsu izvēle saistās arī ar temperamentu.

Piecu gadu vecumā zīmējumos parādās princeses un spēkavīri. Tie bieži ir saistīti ar dzimumidentifikāciju. Zēni simbolu veidā izsaka savus ideālus, meitenes – savus. Tomēr jāpatur prātā, ka visi spriedumi par zīmējumiem un to atbilstību kādām bērna psihiskajām īpatnībām ir nosacīti.

Bērna runas attīstība pirmsskolas vecumā pāriet jaunā kvalitātē. Strauji pieaug vārdu krājums – no 230, 300 līdz 2000, 4000 vārdiem. Notiek intensīva runas gramatisko formu apguve un jaunu abstraktu jēdzienu apgūšana. Runa attīstās no egocentriskās uz dialoga runu, kontekstu runu, kad bērns mācās izprast cita cilvēka domas un runas iekšējo loģiku. Ar runas attīstību saistīta arī rakstības apguve. Tā sākas ar brīdi, kad bērns apgūst zīmuli, spēj atdarināt grafiskus simbolus, veido zīmējumus, kuri būtībā ir savdabīgas piktogrammas, kurās ar grafiskiem simboliem bērns izsaka savas idejas un izjūtas.

Bērnu uzmanību piesaista tikai pievilcīgie, interesi izraisošie objekti, kurus pavada emocionāls pārdzīvojums. Uzmanību šajā vecumā reti kad izraisa iekšējie nosacījumi, tāpēc var apgalvot, ka uzmanība pirmsskolas vecumā pārsvarā ir netīša. Taču attīstās un norisinās pāreja no netīšās uzmanības uz tīšo, bez kā būs grūtības, uzsākot mācības skolā. Taču uzmanība ir individuāli nosacīta, tā ir atkarīga no CNS darbības īpatnībām, no fiziskā un emocionālā stāvokļa.

Bērnu psiholoģiskā un „pases” gatavība skolai var atšķirties. Viens var būt gatavs skolai jau 5 gadu vecumā, cits – 8 gadu vecumā.

Tradicionāli izvirza trīs kritērijus:

1. Izziņas procesu jeb kognitīvā gatavība,
2. Personības īpašību attīstības līmenis (patstāvība, gribasspēks, emocionālās īpatnības, neirotisms u.c.),
3. Saskarsmes jeb sociālā gatavība skolai.

Kognitīvo procesu gatavība. Vispirms tā ir izziņas procesu gatavība, uztveres, domāšanas, atmiņas, uzmanības, iztēles, runas attīstības līmenis.

Uztvere – prasme atlasīt, izvēlēties no vairākiem variantiem, uztvert kopveselumā, piešķirt priekšmetiem jēdzienus.

Uzmanība – noturīgums, pārslēgšanās biežums. Uzmanība saistīta ar īpaši svarīgu psihes procesu – gribas kvalitātēm, tas ir, vai bērns spēj ilgāk par 1 minūti koncentrēties, lai iegaumētu un vēlāk reproducētu.

Domāšana – kurš domāšanas veids attīstījies, iemaņas salīdzināt, pretstatīt, grupēt pēc noteiktas pazīmes, loģiskā secībā risināt sižetu.

Atmiņa – iegaumēšanas un reproducēšanas prasmes un iemaņas.

Iztēle – vislabāk attīstītais psihes process šajā vecumā.

Runa – prasme lietot vārdu tā adekvātajā nozīmē, izprast vārdisku instrukciju un izpildīt darbību pēc tās, kontrolēt savu runu un ar to arī saskarsmē savu uzvedību, rakstīšanas iemaņas.

Personības īpatnību gatavība. No tām ir atkarīga bērna vēlēšanās mācīties un mācīšanās sasniegumi. Vispirms tās ir intereses. Šī interese ir jāattīsta un jāuztur. Nozīme ir arī bērna dotību un spēju līmenim. Jābūt iemaņām, lai varētu attīstīties spējas – kustību koordinācijas spējas – griežot, līmējot, krāsojot, rakstot, u.tml., darba spējas – sākt kaut ko vajadzīgu skolas mācībām, turpināt, pabeigt.

Saskarsmes gatavības. Sabiedriskums, spējas kontaktēties ar vienaudžiem un pieaugušajiem, piemēroties, sadzīvot ar citiem, prast sevi aizstāvēt, zināt elementāro uzvedības ābeci un uzvedības normas kopumā. (Svence, 1998, 85-103)

1.3. Vecākā pirmsskolas vecuma bērnu attīstības likumsakarību raksturojums

Vecumā no 5-6 (7) gadiem mainās bērna fiziskais veidols, izmainās ķermeņa proporcijas. Viņa sejas izteiksme zaudē bērnišķību un vairāk nekā iepriekšējā periodā atklāj bērna individualitāti. Svārs palielinās uz muskuļu attīstības rēķina. Attīstās sīkie plecu un pirkstu muskuļi, kas ļauj apgūt prasmi zīmēt un darboties ar šķērēm. Neveiklas, neprecīzas kustības nomaina mērķtiecīgas un precīzas, noteiktas un pārliecinātas kustības.

5-6 gadu vecumā ievērojami uzlabojas koordinācija: dzirdes, redzes un taustes koordinācija sasniedz pieauguša cilvēka līmeni. Bērns spēj aizpogāt, atpogāt pogas, atvērt durvju rokturus, rāvējslēdzējus, griezt papīru un audumu, atšķirt apģērba labo pusi no kreisās. Viņa ierastajās darbības nav lieku kustību. Rotaļās bērns ir veikls un izveicīgs.

Augšanas temps 6 gadu vecumā palēninās. Vidējais sešgadīga bērna augums ir 1,22 m. Sākot ar 5 gadu vecumu bērnam pakāpeniski izkrīt piena zobi. Izmaiņas skar arī uztveres veidu. Uztveres sistēmas pilnveidošanās saistīta ar intelektuālo attīstību un sekmē motivācijas sistēmas pilnveidošanos. Palielinās uzmanības noturības laiks, kaut arī tas ir individuāls. Uztvere attīstās kopā ar citiem kognitīviem procesiem, veidojot lasīt un rakstīt prasmi, motivāciju. Tuvojoties 6 gadu vecumam, uzlabojas redze: bērni lielā attālumā var uztvert pietiekami sīkus priekšmetus.

Sešgadīga bērna nervu sistēma un smadzeņu funkcijas ir pilnveidojušās, nervu procesi kļūst līdzsvarotāki. Sešus gadus vecs bērns ir sasniedzis tādu fiziskā un garīgā brieduma pakāpi, kas nodrošina iespēju sistemātiski mācīties.

5-6 gadu vecums ir bērna intelektuālās attīstības un emocionālās nobriešanas periods. Bez atbilstošas, šim vecumam piemērotas intelektuālās un garīgās slodzes, bez pieaugušo rūpēm netiks apmierinātas bērna izziņas, augšanas, saskarsmes vajadzības un nenotiks viņa spēju attīstība.

Vecums no 5–6 (7) gadiem ir pārejas periods bērna attīstībā. Domāšanas darbības shēma (operācijas) sāk attīstīties 5-6 gadu vecumā un pilnībā izveidojas 7 gadu vecumā.

Vecākajā pirmsskolas vecumā bērna intelektuālās attīstības rādītājs ir tēlainā domāšana un vārdiski loģiskās domāšanas aizsākumi. Bērns ir spējīgs iztēloties priekšmetu veselumā, izcelt tā būtiskās un svarīgās īpašības, noteikt sakarības starp priekšmetiem, veikt to salīdzināšanu, grupēt abstraktāku sakarību nosacītos attēlojumus.

Galvenā darbība šajā vecumā ir rotaļa. Tās laikā notiek pārmaiņas bērna psihisko procesu attīstībā.

5-7 gadu vecumā strauji pieaug bērna vārdu krājums. Palielinās runā lietoto lietvārdu, darbības vārdu, vietniekvārdu un īpašības vārdu skaits. Bērni lieto virsteikumus un

palīgteikumus, bieži vien veidojot sarežģītas konstrukcijas. Šī vecuma bērni apgūst dzimtās valodas gramatisko uzbūvi un izmanto to samērā brīvi un pareizi.

Vecākajā pirmsskolas vecumā bērnam kļūst svarīga vajadzība apliecināt sevi, savu neatkārību un varēšanu ar patstāvīgu darbību. Šajā vecumā attīstās sevis mīlēšana un pašapliecināšanās motīvs.

Vecumā no 5-7 gadiem vērojamas draudzīgas attiecības ar daudziem vienaudžiem. Bērns 6 gadu vecumā ir spējīgs veikt vienkāršu apkārtnes analīzi, izcelt svarīgo, izdarīt vienkāršus spriedumus, pareizus secinājumus. Šo spēju ierobežo bērna zināšanu apjoms.

5-6 gadus veci bērni strauji attīstās, un viņu attīstība ir daudzpusīga. Bērni attīstās mijiedarbībā ar vidi. (Ideju krātuve pirmsskolai, 2010, 5-8)

Pirmsskolas periods vecumā no 3-7 gadiem ir ļoti svarīgs posms bērna attīstībā. Pirmsskolas vecuma bērna attīstīšanas procesā liela nozīme ir vienmērīga prasību līmeņa noturēšanai, kā arī pakāpeniskuma ievērošanai šo prasību uzturēšanā.

Kritiska attieksme pret sevi kā darītāju bērnam veidojas 5-6 gadu vecumu, kad viņš savu darbību un tās rezultātus sāk saistīt ar sevi, savām personīgajām īpašībām un darbības motīviem. Tas ir brīdis, kad sevis pozitīva novērtēšana bērnam kļūst par normu. Šajā vecumposmā bērnam ir liela nepieciešamība pēc viņa darbības pozitīva vērtējuma, kas veido motivāciju un stimulē vēlmi darboties. Joprojām pēc iespējas plašākas dažāda veida darbošanās iespējas ir bērna attīstību noteicošs faktors. Tieši šajā attīstības posmā jāpastiprina un jāpilnveido bērna tikumiskā audzināšana, jāveido bērna morālā stāja – izpratne par darba tikumu, godīgumu, labestību, draudzīgumu, taisnīgumu, smalkjūtību, empātiju un citām pozitīvām īpašībām, kam jākļūst par personības rakstura pamatu. Šo īpašību kopums radīs bāzi arī pašvērtējuma spējai.

Lai pašvērtējuma spēja varētu attīstīties, ir svarīgi, lai bērna vecāki un viņa skolotāji rosinātu izvērtēt padarīto, salīdzinot to ar citu veikumu vai kādu piemērotu etalonu, un nenoniecīnātu bērna veikumu. Pašvērtējuma spējas nerodas uzreiz no pirmā skaidrojuma, tās attīstās pakāpeniski.

Joprojām galvenā darbība ir dažādas rotaļas un rotaļspēles: sižeta lomu rotaļas, pirkstiņspēles, pasaku un dzejas tēlu dramatisēšana un citi rotaļu veidi.

Psihologi un fiziologi uzskata, ka vispiemērotākais laiks sākt mācīties lasīt un rakstīt ir četru gadu vecums. Attīstoties otrai signālsistēmai, vārds kļūst par bērna uzvedības galveno regulētāju. Šis faktors jāuzskata par vecumposma pamatīpatnību. Runas attīstība sekmē un ievērojami izmaina bērna attiecības ar apkārtējiem bērniem un pieaugušajiem. Sāk veidoties iekšējās runas shēmas. Veidojas pirmās domāšanas operācijas – spēja salīdzināt, ievērot atšķirīgo un līdzīgo, sāk darboties iztēle. Bērns virzās no tiešās darbīgās uztveres uz uzskatāmi tēlaino un abstraktās domāšanas sākumiem. Tā kā intensīvi attīstās abstraktā domāšana, nopietna vērtība

jāvelta ne tikai runas atīstīšanai, bet arī visiem pārējiem psihiskiem procesiem, it īpaši atmiņai, jo mācīšanās process sākas ar informācijas uztveršanu un iegaumēšanu.

Piecu gadu vecumā lielākā daļa bērnu iemācās runāt fonētiski pareizi, intonatīvi izteiksmīgi atbilstoši gramatikas un sintakses normām. Bērna darbību sāk kontrolēt apziņa, pieaug kustību spēks, kļūst saskaņotāka rīcība un labākas sadarbošanās spējas ar citiem. Bērns spēj sniegt adaptētu informāciju un iekšējo runu izmanto savas darbības plānošanai. Jāveido griba un pozitīvi virzīta motivācija dažādu darbības veidu apguvei.

Šajā attīstības posmā nostiprinās rokas motorika, taču jāzina, ka tā īsti pilnveidojas tikai pusaudžu gados. Turpina attīstīties emocionālā domāšana (līdz 5-6 gadu vecumam rit pamatemociju veidošanās). Bērna uzmanība šajā vecumā ir cieši saistīta ar viņa interesēm un motivāciju, joprojām svarīga ir rotaļspēles situācija. Bērns fiziski ir gatavs apmeklēt skolu. Bērna psihiskā un fiziskā attīstība rit ciešā saistībā. Psihiskā attīstība ir cieši saistīta ar galvas smadzeņu garozas regulējošās spējas pieaugumu. Bērna psihē noteik straujas pārmaiņas. Sajūtu – taustes, garšas, dzirdes, redzes un ožas – uztvere veido jēdzienus, tie savukārt veido priekšstatus. Pastiprināti attīstās iztēle un domašanas pamatformas. Bērns pakāpeniski virzās uz loģiski verbālo domāšanas veidu. 6-7 gadu vecumā bērns jau pietiekami brīvi pārvalda rokas muskuļus, taču plaukstu un sīko muskulīšu attīstība vēl turpinās. Jāveicina rokas un pirkstu, delnas muskulatūras attīstība. Rakstītprasmes veidošana sagādā grūtības, un tai ir nepieciešami sistemātiski vingrinājumi.

Jebkura fiziskā slodze šajā attīstības posmā izsauc ātru nogurumu, tāpēc bērna darbības jākontrolē, lai nerastos pārslodze, kas ir kaitīga bērna veselībai.

Šajā vecumposmā notiek zobu maiņa. Tie rūpīgi jākopj, jo zobu emaljas kārtiņa vēl ir plāna.

Bērna augstākās nervu darbības pamatā ir ierosas, kuras dominē pār aizturēm, tāpēc ātri izsīkst bērna smadzeņu šūnu darba spējas un viņam ir maza uzmanības noturība. (Golubina, 2007, 119-124)

1.4. Zīmēšanas process un tā ietekme uz rakstītprasmes attīstības sekmēšanu

Bērnu tēlotājdarbība ir mākslinieciskās jaunrades veids un estētiskās audzināšanas līdzeklis, vispusīgi attīstās mākslinieciski radošās personības veidošanās.

Mākslinieciski radošās personības raksturīgākās īpašības, kuras var attīstīt ar tēlotājdarbības palīdzību, ir šādas: asa, smalka, specifiska mākslinieciskā uztvere, attīstās novērošanas spējas, iejūtība atveidojamā situācijā (arī citu cilvēku domās), spēja pārdzīvot attēlojamā objekta māksliniecisko tēlu, labi attīstīta radošā iztēle, vispusīga prāta darbība, zināšanas par attēlošanas mākslinieciskajiem un tehniskajiem līdzekļiem, prasme tos izmantot ieceres realizācijas procesā, lai radošajā darbībā atsegtu sabiedriski nozīmīgu saturu. Bērnu tēlotājdarbības veidi ir zīmēšana, aplicēšana un veidošana. (Hibnere, 1977, 5)

Mākslinieciskā audzināšana ietver sevī bērnu personības pozitīvo īpašību – speciālo interešu un mākslinieciskās jaunrades spēju, kā arī estētisko uzskatu un jūtu izkopšanu; bērniem jāveido priekšstati un jēdzieni par estētisko dabā, sabiedrībā, mākslā, mākslinieciskajā daiļradē, estētiska attieksme pret to. Vienlaikus viņiem jāizkopj laba mākslinieciskā gaume, pozitīvas rakstura īpašības, it īpaši stipra griba, prasme vērtēt, cienīt, mīlēt skaisto cilvēka dzīvē, kā arī aktīva vēlēšanās skaisto saglabāt, saudzēt un vairot. (Hibnere, 1977, 7)

Tēlotājdarbību bērns realizē kā vienota vesela būtne, topoša personība. Šīs darbības attīstīšanai nepieciešama dialektiska pieeja. Šādu pieeju nodrošina personības struktūras ievērošana.

Psihologs K. Platonovs personības struktūrā izdala četras galvenās apakšstruktūras. Pirmajā apakšstruktūrā ietilpst sociāli nosacītās īpatnības, kas veido personības virzību. Otrajā – zināšanas, prasmes, iemaņas un paradumi. Trešo apakšstruktūru veido konkrētajam cilvēkam tīspiskās psihisko procesu iezīmes: sajūtu, uztveres, priekšstatu, atmiņas, domāšanas, iztēles, jūtu, gribas un psihomotoriskās iezīmes. Ceturtajā apakšstruktūrā ietilpst bioloģiski izveidojušās īpatnības: dotumi, augstākās nervu darbības un temperamenta īpatnības, vecumposmu un dzimuma īpatnības. Daži intelektuāli attīstīti bērni piecu sešu gadu vecumā stihiski, pat bez īpašas mācīšanas tiecas ar taustes palīdzību izzināt savas sejas formas. Lai attīstītu bērnu tēlotājdarbībā nepieciešamo uztveri, pieaugušajiem jāizskaidro darbības norises un rezultāts: jāparāda, kā turēt otu vai grieznes, kā lietot instrumentu, kā to virzīt, kādas rokas kustības nepieciešamas zīmēšanā. (Hibnere, 1977, 9-11)

Lai bērns varētu izveidot māksliniecisku zīmējumu (pareizu, izteiksmīgu, lielu, skaidru attēlu), nepieciešamas šādas roku kustību īpašības: dažāds rokas kustības temps, dažāda

amplitūda (vēziena plašums), virzienu daudzpusība (horizontāls, vertikāls, slīps), dažādas rokas piespiediena stiprums, labs rokas kustību plūdums, noteikts ritms, precizitāte.

Salīdzinot zīmēšanu un rakstīšanu, konstatēts, ka tām ir šādas atšķirīgas būtiskas iezīmes:

1. Tēlotājdarbības makrolaukums salīdzinājumā ar rakstīšana nepieciešamo mikrolaukumu (nelielo ierobežoto laukumu starp līnijām) ir samērā plašs;
2. Zīmēšanas darbībai raksturīga liela daudzveidība (tās pamatveidi ir zīmēšana, gleznošana, grafika) un neierobežots darbības diapazons, jo jāattēlo dažādas formas un dažāda lieluma attēli. Rakstīšanā turpretim burtu formas ir noteiktas – stereotipiskas;
3. Tēlotājdarbībā lieto dažādus mākslinieciski tehniskos līdzekļus (krītiņus, zīmuļus, otas, guašu, akvareļkrāsas u.c.), turpretim rakstīšanai pie mums izmanto galvenokārt zīmuli (mācību sākumposmā) vai pildzīmuli;
4. Tēlotājdarbībai raksturīgi daudzveidīgi mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi (līnija, svītra, krāsas laukums), dažādi attēlošanas paņēmieni, dažādi attēlošanas veidi, daudzveidīgi izmantojamo instrumentu un materiālu lietošanas paņēmieni. Turpretim rakstot līnijas veido tikai ar zīmuli vai pildzīmuli.

Zīmēšanā jāattīsta arī maksimāls rokas kustību temps. Tas jādara tad, kad bērnis sāk sistemātiski mācīties rakstīt; to viņi dara lēnām vairākas stundas dienā. Tādejādi notiek rakstīšanas iemaņu interference zīmēšanas iemaņās: bērni sāk arī lēni zīmēt.

Kad bērni sāk mācīties rakstīt, īpašu uzmanība jāpievērš vertikālo līniju zīmēšanai, jo rakstīšanas iemaņu kavējošās ietekmes rezultātā bērnam rokas ierastās vertikālās kustības kļūst slīpas: viņam izveidojas noteiktas stereotipiskas rokas kustības rokraksta slīpumā (ar noslieci uz labo pusi bērni zīmē arī figūras un priekšmetus). Šajā zīmētprasmes attīstības posmā bērni iemācās diferencēt vertikālās līnijas pēc pieaugušo norādījumiem un darbības orientieriem, piemēram, pēc uzskatāma paskaidrojuma, ka, vertikālo līniju velkot, vispirms jāievēro papīra lapas kreisā, vertikālā mala; nākamā līnija jāvelk pēc pirmās novilktais vertikālās līnijas; trešā līnija pēc otrās vertikālās līnijas utt.

Pirmsskolas vecuma bērniem rokas kustību plūdums sekmīgi attīstas tad, ja viņi daudz zīmē (arī patstāvīgi, ne tikai organizētās nodarbībās). Lai izkoptu rokas kustību precizitāti, sākumā ieteicami tematiski zīmējumi. (Hibnere, 1977, 11-25)

Kā pieaugušajiem, tā arī bērniem, kā raksta grāmatas *Psychology of the Image* autors Maikls Foresters (Michael Forrester), lai atpazītu objektu, kaut vai kā piemēru minot krēslu, sākumā mums ir jāiegūst zināšanas, kas tas krēsls tāds ir un tikai pēc tam izprast būtību, kas ir noglabāta jau iepriekš mūsu atmiņā. (Forrester, 2002, 12)

Līdzīgi V. Hibnerei raksta arī B. Frīdenberga, ar tēlotājdarbības palīdzību bērna pasaule padarāma skaistāka, priecīgāka, daudzveidīgāka un emocionāli bagātāka. Tā rosina bērnu pašu

radīt darbus, kas atspoguļo vēroto fantāzijā radīto. Ar šīm darbībām tiek veicināta arī bērna psihisko procesu attīstīšana: sajūtas, uztvere, atmiņa, iztēle, uzmanība un griba.

Lai 5-6 gadus veci bērni apgūtu labu, izteiksmīgu māksliniecisko zīmējumu, nepieciešamas šādas rokas kustības īpašības: dažāds rokas kustību temps, dažāda amplitūda (vēziena plašums), virzienu daudzpusība (horizontāls, vertikāls, slīps) un pagriezieni pulksteņa rādītāja kustības vai pretējā virzienā, dažādas rokas piespiediena spēks, labs rokas kustību plūdums, noteikts ritms, kustību precizitāte. (Frīdenberga, 2003, 5-6)

Secinājumi.

Lasīt un rakstītprasmi bērni apgūst vienlaicīgi, atkarībā no bērna attīstības īpatnībām. Zīmēšana ir rakstīšanas pirmsākums. Rokraksta veidošanās notiek pakāpeniski. Skolotājam ir jāpievērš liela uzmanība rakstāmpiederuma pareizam satvērienam un rokas kustībām, atbilstoši rakstāmā burtu virzienam. Šī procesa veikšana (rakstītprasme) ir jāuzsāk atbilstoši bērna sagatavotības pakāpei, lai mācīšanās kļūtu iespējama. Svarīgi ir ievērot un ikdienā pielietot pareizus sēdēšanas paradumus.

Rakstītprasmes apguve notiek trīs posmos: pirmsābeces, ābeces un pēcābeces periodā.

Pirmsābeces periods sagatavo bērnu rakstīšanai. Attīstot sīkās pirkstu muskulatūras iemaņas, rokas muskuļu kustību sistēmu, kustību koordināciju un regulācijas spējas, kā arī ritmiskuma izjūtu.

Ābeces periodā bērns mācās rakstīt gan lielos, gan mazos burtus, kā arī ciparus un citas rakstu zīmes.

Pēcābeces periodā notiek bērna rakstītprasmes pilnveidošana. Šajā periodā bērns jau ir spējīgs rakstīt pēc parauga (gan no grāmatas, gan no tāfeles). Tā veidojas redzes un rokas kustību koordinācija.

Rakstīšanas procesā liela uzmanība jāpievērš bērniem – kreīļiem. Vislabāk vingrinājuma demonstrējumu un burtu rakstīšanu veikt ar kreiso roku, lai bērnam neizveidojas spoguļraksts. Rakstīšanas virzienu un rakstītprasmes uzdevumu vieglāka apguve notiek caur zīmēšanu. Zīmēšanas procesā var izmantot dažādus materiālus (ogli, krāsas, zīmuļus, dubļus u.c. materiālus). Zīmējot ar krāsām, ļoti labi var attīstīt roku kustību tempu un zīmēto līniju kvalitāti, darbības veikšanai „pieslēdzot” domāšanu. Zīmējot dažādus burtu elementus, rakstus u.c. šīs kustības tiek izstrādātas muskuļu atmiņā, ko tālāk bērns izmanto rakstītprasmes procesa apgūvē.

Atmiņa šajā vecumposmā attīstās no netīšās uz tīšo. Vecākajā pirmsskolas vecuma periodā notiek arī citu atmiņas veidu attīstība. Bērna emocionālo stāvokli var noteikt pēc bērna zīmējuma niansēm. Bērna uzmanību piesaista tikai skaistas lietas.

Bērna individuālā attīstība ir atkarīga no CNS darbības īpatnībām, no fiziskā un emocionālā stāvokļa.

2. Vecākā pirmsskolas vecuma bērnu rakstītprasmes attīstības iespējas zīmēšanas nodarbībās

2.1. Pētījuma metodoloģiskais raksturojums

Kvalifikācijas darba pētījums tika veikts Ķekavas pirmsskolas izglītības iestādes grupā „X”. Šobrīd iestādē darbojas trīs dažādu bērnu vecumposmu grupas, sākot no 3-7 gadus veciem bērniem. Pirmsskolas izglītības iestādes galvenais mērķis ir veidot pilnvērtīgi izglītotu, radošu, mērķtiecīgu un sociāli atbildīgu personību.

Misija – mācot un audzinot bērnus, ļaut viņiem attīstīties un pilnveidoties drošā, veselīgā un pozitīvā vidē, apzinoties sevi kā indivīdu, sekmēt savstarpēju uzticēšanos, atklātību un atbildību, atbalstīt katra bērna personību, arī kļūdīšanos piedot, jo tā ir dabiska, izcelt labo katrā bērnā un optimizēt bērnu pašizjūtu, veicināt bērnu fizisko, intelektuālo, sociāli emocionālo un estētiski māksliniecisko attīstību, īstenojot pirmsskolas izglītības programmu un sagatavojot bērnus pamatizglītības apguvei.

Pētījums tika veikts vienu mēnesi.

Pētījumā piedalījās Ķekavas pirmsskolas izglītības iestādes grupas „X” 10 bērni.

Praktiskā pētījuma mērķis – vecākā pirmsskolas vecuma bērnu rakstītprasmes veicināšana zīmēšanas procesā.

Pētījumā izmantotās metodes – novērošana, pedagoģiskā procesa veidošana un analīze.

Pētījuma laikā pētījuma autore īstenoja vairākas zīmēšanas nodarbības, lai pilnveidotu bērnu rakstītprasmi zīmēšanas procesā. Pētījumā plašāk tiks aplūkotas astoņas nodarbības.

Bērnu rakstītprasmes attīstības sekmēšanas zīmēšanas nodarbībās tika izvirzīti šādi kritēriji.

1. tabula. Praktiskā pētījuma kritēriji un rādītāji

Kritēriji	Rādītāji
Viena vesela dalīšana uz pusēm (stāvus un guļus)	Prot sadalīt laukumu uz pusēm (stāvus un guļus)
Strādāšana plaknē, sekmējot darbības virziena attīstību (no augšas uz leju, no kreisās uz labo pusi)	Prot strādāt plaknē izprotot darbības virzienus (no augšas uz leju, no kreisās uz labo)
Trīspirkstu satvēriens, izmantojot rakstāmpiederumu vai otu	Prot pareizi satvert rakstāmpiederumu vai otu

Laukuma aizpildīšana ar dažādiem simboliem (līnijas, apli, u.c.), iekļaujoties laukuma robežās	Prot aizpildīt laukumu ar dažādiem simboliem, nepārkāpjot laukuma robežas
Atvēlētā – visa laukuma izmantošana veidojot zīmējumu	Prot izmantot visu laukumu zīmējuma veidošanai
Pareizi burtu rakstīšanas virzieni	Ievēro pareizus burtu rakstīšanas virzienus

Bērnu darbības novērošanas rezultātus autore vērtēja no 1-3 punktu sistēmā.

2. tabula rakstīprasmes attīstības sekmēšana zīmēšanas procesā iegūto punktu skaits

Līmenis	Iegūto punktu skaits
Augsts	3
Vidējs	2
Zems	1

2.2. Bērnu raksturojums temata ietvaros

Lai ērtāk un vieglāk būtu izpētīt katra bērna rakstītprasmes attīstību zīmēšanas nodarbībās, veicu katra bērna individuālu raksturojumu. Ar vairākumu no bērniem strādāju jau otro gadu. Daži no bērniem ir pirmo gadu šajā pirmsskolas izglītības iestādē. Tā kā bērnu grupiņā ir maz, tikai 10, tad bija viegli veikt katra bērna individuālo raksturojumu. Lai ikdienā veltītu individuālu uzmanību un pieeju katram bērnam, laika ir pietiekami. Bērni ir ļoti dažādi, ar dažādām vajadzībām, prasmēm un zināšanām. Taču man, kā esošajam un topošajam pedagogam, ir ļoti interesanti izzināt šos bērnus, mācīties no viņiem un mācīt viņus, censties bērniem palīdzēt attīstīt rakstītprasmi, sekmējot to zīmēšanas nodarbībās.

Bērnu vārdi ir mainīti.

Māris – vecums 6 gadi. Vārdiskas instrukcijas uztver ar grūtībām. Tās ir vairākas reizes jāatkārto. Pašapkalpošanās iemaņas attīstītas atbilstoši vecumposmam. Ja kaut kas neizdodas, bērns raud. Jauc kreiso ar labo pusi (īpaši apavi). Īslaicīga uzmanības noturība, neatbilst 6 gadu vecumam. Trūkst motivācijas jebkuru darbu veikt rūpīgi. Dzīvo fantāziju pasaulē, nespējot atdalīt fantāziju no reālās dzīves. Labprātāk izvēlas dienu pavadīt rotaļājoties - braukājot ar mašīnītēm, nekā veltīt laiku mērķtiecīgam darbam. Patīk zīmēt „monstriņus”, iedomu tēlus un multfilmu varoņus. Rakstītprasmes iemaņas ir vājas, rakstāmpiederuma satvēriens ir nepareizs.

Ilze – vecums 6,5 gadi. Vārdiskas instrukcijas uztver saprotami. Pašapkalpošanās iemaņas attīstītas ļoti labi – atbilstoši vecumposmam. Ja kaut kas neizdodas, tiek mēģināts atkal un atkal, kamēr sanāk. Apveltīta ar milzu pacietību un ļoti attīstītu iztēli, jo jau šajā vecumā bez parauga prot uzzīmēt kā dzīvniekus, tā putnus un daudz ko citu. Labas koncentrēšanās spējas, patīk visu izdarīt kārtīgi un darbu pabeigt līdz galam. Rakstītprasmes iemaņas ir atbilstošas vecumam. Sīkā pirkstu muskulatūra attīstīta atbilstoši vecumposmam. Rakstāmpiederuma satvēriens ir pareizs.

Gatis – vecums 6,4 gadi. Vārdiskas instrukcijas uztver saprotami. Pašapkalpošanās iemaņas attīstītas ļoti labi – atbilstoši vecumposmam. Iesākto darbu vienmēr cenšas padarīt līdz galam. Ļoti patīk dejot, it īpaši hip-hopu. Rakstītprasmes iemaņas atbilst vecumposmam. Ikdienā ir ļoti akurāts un pat pedantisks. Problēmas sagādā tautasdziesmu apgūšana, jo ģimene ir bilingvāla (latviešu valoda un angļu valoda). Ikdienas situācijās gadās, ka jūk angļu vārdi ar latviešu vārdiem. Ir nepietiekams latviešu valodas vārdu krājums. Rakstītprasmes iemaņas ir labas. Rakstāmpiederuma satvēriens ir pareizs.

Ernests – vecums 6 gadi. Vārdiskas instrukcijas uztver dažādi. Bieži vien garstāvoklis ir noteicošais bērna dienas – nodarbību produktivitātei. Pašapkalpošanās iemaņas atbilst vecumposmam. Ļoti draudzīgs ar vienaudžiem. Darbus veic ar interesi un ar iniciatīvu padarīt līdz galam. Rakstītprasmes iemaņas attīstītas daļēji. Sākotnēji bērns savu vārdu rakstīja no

augšas uz leju, kā arī burtus rakstot centās tos „izmētāt” pa visu lapu, nevis rakstīt vienu aiz otra. Rakstāmpiederuma satvēriens ir pareizs. Ļoti patīk zīmēt.

Justīne – vecums 5,3 gadi. Aug bilingvālā ģimenē, kur dominējošā valoda ir krievu valoda. Vārdiskas instrukcijas latviešu valodā uztver ar grūtībām vai nesaprot nemaz, krievu valodā saprot visu. Pašapkalpošanās iemaņas vēl ir jāpilnveido. Jauc labo pusi ar kreiso (īpaši apavi). Rakstītprasmes iemaņas ir vājas, rakstāmpiederuma satvēriens ir nepareizs. Draudzīga ar vienaudžiem. Uzmanības noturība īslaicīga. Spēlējoties ar konkrētu rotaļlietu vai kādu spēli, ātri apnīk. Zīmējot cenšas ievērot skolotājas norādījumus un darbu paveic līdz galam.

Juris – vecums 5,6 gadi. Vārdiskas instrukcijas uztver ar grūtībām. Vairākas reizes tās ir jāatkārto. Pašapkalpošanās iemaņas neatbilst vecumposmam. Īslaicīga uzmanības noturība, neatbilst vecumposmam. Ar vienaudžiem draudzīgs, māk atrast kopīgu valodu vai nodarbi. Rakstītprasmes iemaņas ir vājas. Sīkā pirkstu, plecu un roku muskulatūra attīstīta vāji. Rakstāmpiederums satvēriens ir nepareizs. Bērns pēc dabas ir ļoti lēnīgs un slinks.

Daniela – vecums 7,2 gadi. Vārdiskas instrukcijas uztver saprotami, ātri reaģē. Uzmanības noturība atbilstoša vecumposmam. Ar prieku iesaistās dažādās nodarbēs. Meitenei ir runas problēmas, runā neskaidri. PII logopēds strādā ar meiteni individuāli, lai sekmētu runas attīstību. Rakstītprasmes iemaņas ir labas. Rakstāmpiederuma satvēriens pareizs. Vienmēr iesākto darbu vēlas izdarīt līdz galam. Patīk zīmēt, it īpaši ar guaša krāsām. Labas koncentrēšanās spējas. Grūtības sagādā tautasdziesmu apguve, jo runas attīstība neatbilst bērna vecumposmam.

Oto – vecums 6 gadi. Runas attīstība neatbilst vecumam (logopēda slēdziens). Intelektuālās attīstības līmenis neatbilst vecumam. Mazs vārdu krājums. Bērns ir kreilis. Nav izpratnes par labo un kreiso pusi (īpaši apavi). Uzmanības noturība neatbilst vecumam. Rakstītprasmes iemaņas ir vājas. Rakstāmpiederuma satvēriens ir pareizs. Sīkā pirkstu, roku un plecu muskulatūra attīstīta vāji. Vārdiskas instrukcijas uztver, vairākkārt tās atkārtojot. Uzmanības noturība vāja, darbus veic ar milzu piespiešanos. Trūkst motivācijas rūpīga darba veikšanai. Apģērbam jauc kreiso ar labo pusi. Hiperaktīvs.

Miķelis – vecums 6 gadi. Vārdiskas instrukcijas uztver saprotami. Pašapkalpošanās iemaņas atbilstošas vecumposmam. Trūkst motivācijas darbu veikt rūpīgi. Labprātāk izvēlas laiku pavadīt rotaļājoties, nevis veltīt laiku mērķtiecīgam un rūpīgam darbam. Rakstītprasmes iemaņas atbilst vecumam. Rakstāmpiederuma satvēriens pareizs. Draudzīgs ar vienaudžiem. Kreatīvs ārpus nodarbību laika, labprāt izvēlas zīmēt nevis spēlēt ar rotaļlietām.

Zane – vecums 5,7 gadi. Vārdiskas instrukcijas uztver saprotami. Pašapkalpošanās iemaņas atbilst vecumposmam. Īslaicīga uzmanības noturība, ātri apnīk darboties vai rotaļāties. Labprātāk rotaļājas vienatnē. Rakstītprasmes iemaņas ir vājas. Uzmanības noturība īslaicīga, veltīt laiku

mērķtiecīgam darbam, bērns labprāt aizstāj ar rotaļāšanos. Rakstāmpiederuma satvēriens nepareizs.

2.3. Pētījuma norises apraksts un analīze

Lai novērotu bērnu rakstītprasmes iemaņas un rakstāmpiederuma pareizu satvērienu, darba autore izvēlējās īstenot trīs zīmēšanas nodarbības, kuras īstenoja pētījuma novērošanas procesa sākumā pēc izvirzītajiem kritērijiem, kritēriji tika izvirzīti atbilstoši darba tēma, kā zīmēšana var veicināt bērna rakstītprasmes attīstību:

1. „Punktotās lapas kontūru savienošana uz papīra”,
2. „Zīmējuma veidošana pēc parauga uz papīra”,
3. „Plauksta, kā stilizēta lapa ar dzīslījumu uz papīra”,

„Punktotās lapas kontūru savienošana uz papīra”

Mērķis: Savienot punktotās līnijas un izkrāsot lapu laukumus ar zīmuļiem.

Skolotāja aicina bērnus paņemt katram savu penāli un apsēsties pie galda. Uz galda ir noliktas darba lapas, uz kuras ir attēlots darba veicamais uzdevums – dažādas punktotas lapu kontūras ar lapu dzīslījumu. Bērniem pa punktotajām līnijām tās ir jāapvelk ar parasto zīmuli un jāizkrāso ar krāsainajiem zīmuļiem. Katrs bērns paņem sev vienu darba lapu. Skolotāja lūdz bērniem lapas augšējā kreisajā stūrī uzrakstīt savu vārdu un izstāsta veicamo uzdevumu. Bērni uzdevumu ir sapratuši un rūpīgi to izpilda. (skat. 1.pielikumu)

Kad darbs ir paveikts, skolotāja katru bērnu individuāli uzslavē par paveikto darbu. Darbi tiek izlikti grupā publiskai apskatei. Bērni ar prieku aplūko savu mākslas darbu izstādi un viens otru uzslavē, kā arī izsaka kritiku (kādam ir arī neprecīzi novilkta līnija, kādam ir pārkrāsots pāri malām).

Analīze – lielākā daļa bērnu spēja tikt galā ar uzdevumu patstāvīgi un rūpīgi to izpildīja. Prata aizpildīt laukumu, nepārkāpjot laukuma robežas. Dažiem bērniem (Oto un Mārim) darba autore samazināja darba apjomu, liekot izpildīt no četrām dotajām koku lapām tikai divas. Rezultātā, arī Oto un Māris savu darbu paveica patstāvīgi. Daļai bērnu trīspirkstu satvēriens, izmantojot krāsainos zīmuļus, bija pareizs, daļai – tas jāpilnveido.

„Zīmējuma veidošana pēc parauga uz papīra”

Mērķis: Laukuma dalīšana un aizpildīšana pēc nosacījumiem.

Skolotāja ir sagatavojusi darba materiālu (skat. 2.pielikumu). Skolotāja aicina bērnus paņemt katram savu penāli un apsēsties pie galda. Bērni izpilda skolotājas norādījumus. Skolotāja parāda un izstāsta bērniem, kāds būs veicamais uzdevums un kas tiks attēlots zīmējumos. Darba gaitā katrs zīmējums tiks papildināts ar konkrētu detaļu pēc parauga. Kā arī

skolotāja pastāsta bērniem par jaunvārdu, šajā nodarbībā tas būs vārds „*ainava*”. Bērni ar interesi vēro paraugu un klausās skolotājas stāstītajā. Skolotāja lūdz bērnus paņemt katram vienu baltu lapu (A4 formāts). Kad bērni ir sagatavojušies, sākas darba process. Skolotāja kopīgi ar bērniem zīmē pēc parauga. Sākumā bērniem ir jāsadala lapa uz pusēm guļus, velkot taisnu līniju no kreisās uz labo pusi, tad no lapas augšas uz leju, beigās iegūstot četras vienādas laukuma daļas. Skolotāja lūdz bērnus pievērst uzmanību pirmajam laukumam, kas atrodas lapas kreisajā pusē un visi kopā pārliecinās, ka laukums ir tukšs. Skolotāja aicina bērnus pirmajā laukumā iezīmēt divas liektas līnijas, kas zīmējumā attēlotas kā kalni. Otrajā laukumā skolotāja aicina bērnus pārzīmēt pirmo zīmējumu, papildinot to ar vēl vienu liektu līniju, kas veido kalnu ainavu. Trešajā laukumā skolotāja aicina bērnus pārzīmēt otro zīmējumu, papildinot to ar vēl divām liektām līnijām, kas veido kalnu ainavu. Ceturtajā laukumā skolotāja aicina bērnus pārzīmēt trešo zīmējumu un virs kalniem uzzīmēt sauli ar stariem. Kad bērni visus četrus laukumus ir aizpildījuši, skolotāja aicina pēdējo attēlu – kalnus, papildināt ar dažādām līnijām (taisnām, līkloču, slīpām, rūtojumu) un aplīšiem. Bērni darbu paveic ar interesi (skat. 3.pielikumu). Skolotāja bērnus par darba veikšanu uzlavē kā visus kopā, tā katru atsevišķi. Bērnu darbi tiek izvietoti grupā publiskai apskatei.

Analīze – bērniem šis darbs šķita interesants, un bērni darbu veica ļoti uzmanīgi un rūpīgi. Visi bērni prot sadalīt laukumu uz pusēm (stāvus un guļus). Daļa audzēkņu prot strādāt plaknē un izprotot darbības virzienus (no augšas uz leju, no kreisās uz labo). Taču Justīne, Māris, Oto un Ernests šo uzdevumu nespēja veikt pēc noteikumiem (parauga). Lielākās grūtības sagādāja ceturta laukuma aizpildīšana ar dažādiem simboliem.

„Plauksta, kā stilizēta lapa ar dzīslījumu uz papīra”.

Mērķis: Stilizēt plaukstas nospiedumu kā kļavas lapu ar smalku dzīslījumu.

Skolotāja aicina bērnus apsēsties pie galda un izstāsta veicamo uzdevumu. Kā arī parāda darba rezultātu, ko pati iepriekš ir veikusi. Bērni ar lielu interesi klausās, aplūko un nepacietīgi gaida, kad varēs patstāvīgi ķerties klāt darba īstenošanai. Skolotāja uz galda ir salikusi baltas darba lapas, gūša krāsas, otas, ūdens traukus un plēvi darba virsmas apklāšanai. Bērni patstāvīgi izvēlas sev nepieciešamos materiālus darbam. Dažiem bērniem jāpalīdz izvēlēties nepieciešamos materiālus, jo bērni paši nav spējīgi patstāvīgi sagatavoties šim darbam. Darbs ar krāsām, it īpaši gūšu, sagādā bērniem milzu prieku, un bērni labprāt ar tām darbojas arī no nodarbībām brīvajā laikā. Kad bērni ir sagatavojušies darbam, skolotāja pārliecinās, vai visiem bērniem ir paņemti pareizie, darbam nepieciešamie materiāli un bērns ir gatavs sākt darbu. Bērni ar lielu otu un gūša krāsām nokrāso sev vienu (pēc izvēles, jo ir gan kreīļi, gan labroči) plaukstu un uzmanīgi uzspiež to uz papīra lapas, veidojot stilizētu kļavas lapu. Skolotāja aicina bērnus, kuri plaukstas nospiedumus jau ir veikuši, nomazgāt rokas (skolotāja palīdz) un sakārtot darba vietu, noliekot vietā turpmāk nevajadzīgos materiālus. Pa to laiku darbi ir nožuvuši, un bērni ar brūno

flomāsteru var turpināt iesākto darbu, savelkot stilizētajai lapai smalko dzīslējumu. (skat. 4.pielikumu) Kad zīmējumi pabeigti, bērni ir sakārtojuši darba vietas, skolotāja kopīgi ar bērniem ir izveidojusi darbu izstādi. Pedagoģs uzslavē visus bērnus un katru individuāli. Bērni gaida vakaru, kad varēs zīmējumus parādīt mammām un tētiem, auklītēm u.c., kas atnāks pakaļ.

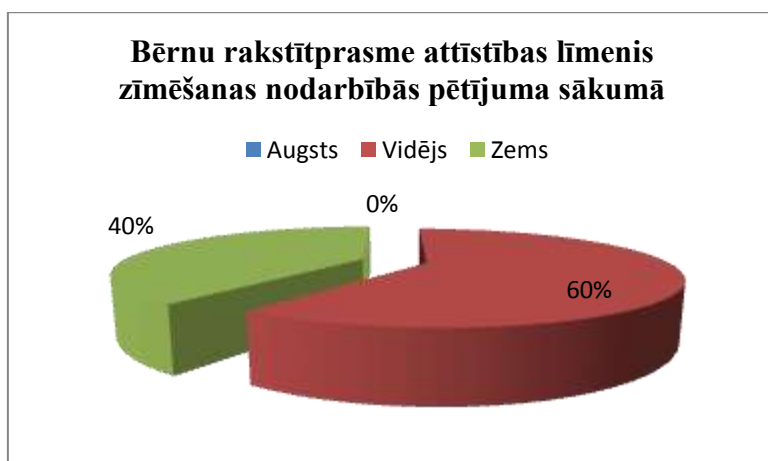
Analīze – visi bērni patstāvīgi veica darbu. Arī bērni, kuriem bieži vien ir grūtības izpildīt darbu pēc noteikumiem, šoreiz labi tika ar to galā. Darba autores uzmanību piesaistīja arī Oto, kurš bija ļoti akurāts, cenšoties nokrāsot savu plaukstu izvēlētajā krāsā. Šis darbs uzskatāmi parāda, ka ar plaukstu nokrāsošanu tika galā visi, bet tikai puse bērnu prot pareizi satvert otu.

Pēc novērošanas posma darba autore izveidoja tabulu, kurā ir atspoguļoti rakstītprasmes attīstības sekmēšanas rezultāti zīmēšanas nodarbības novērošanas sākumā (skat. 3.tabulu)

3. tabula. Bērnu rakstītprasmes attīstības līmenis zīmēšanas nodarbībās pētījuma sākumā

Bērna vārds	1.krit.	2.krit.	3. krit	4.krit.	5.krit.	6.krit.	Vidējais punktu skaits	Līmenis
Māris	2	1	2	2	2	2	11/6=1.83	Zems
Ilze	3	3	3	2	2	2	15/6=2.5	Vidējs
Gatis	2	3	3	2	2	2	14/6=2.33	Vidējs
Ernests	2	2	3	2	2	1	12/6=2	Vidējs
Justīne	1	2	1	1	2	1	8/6=1.33	Zems
Juris	1	2	1	1	2	1	8/6=1.33	Zems
Daniela	3	3	3	2	2	2	15/6=2.5	Vidējs
Oto	1	1	3	1	2	1	9/6=1.5	Zems
Miķelis	3	2	2	2	3	2	14/6=2.33	Vidējs
Zane	2	2	2	2	2	2	12/6=2	Vidējs

5.attēlā grafiski attēlots bērnu rakstītprasmes attīstības līmenis pētījuma sākumā. Apkopojot izpētes rezultātus, secinu, ka 40% bērnu ir zems, bet 60% bērnu ir vidējs rakstītprasmes attīstības līmenis. Iegūstot visu sešu kritēriju vidējos rādījumus, secinu, ka neviens no bērniem nav iegūvis augstu rakstītprasmes attīstības līmeni. Visaugstākais vidējais rādījums ir 2.5 punkti, viszemākais rādījums ir 1.33 punkti.

5. att. Bērnu rakstītprasmes attīstības līmenis zīmēšanas nodarbībās pētījuma sākumā

Bērnu sākumposma novērošanas pētījuma secinājumi ir atspoguļoti 5. attēlā. Augstu līmeni nesasniedz neviens no 10 bērniem, savukārt vidējs līmenis ir lielākajai daļai bērnu, tie ir 6 bērni. Taču zems līmenis ir 4 bērniem.

Pēc iegūtajiem rezultātiem pētījuma novērošanas procesā, turpmākajās zīmēšanas nodarbībās darba autore turpina pilnveidot un sekmēt bērna rakstītprasmi, izvēloties trīs nodarbības, taču mainot darbības vietu un darba plakni. Lai sekmētu bērna rakstītprasmes attīstību zīmēšanas nodarbībās, darba autore kā pamatu nākamajām zīmēšanas nodarbībām izmanto spoguļi. Tika izvēlētas trīs zīmēšanas nodarbības:

1. „Plauksta - kā stilizēta lapa ar dzīslējumu uz spoguļa”,
2. „Lapas kontūru zīmēšana uz spoguļa pēc parauga”,
3. „Zīmējuma veidošana pēc parauga uz spoguļa”.

„Plauksta, kā stilizēta lapa ar dzīslējumu uz spoguļa”

Mērķis: Stilizēt plauksta nospiedumu kā kļavas lapu ar smalku dzīslējumu uz spoguļa.

Skolotāja aicina bērnu nostāties ielokā pie spoguļa un izstāsta veicamo uzdevumu. Audzēkņi jau līdzīgu uzdevumu ir veikuši iepriekš, ir guvuši jau pozitīvas emocijas. Skolotāja pastāsta, kādi materiāli būs nepieciešami, lai uzdevums tiktu veikts. Skolotāja izstāsta, ka līdzīgu uzdevumu bērni jau ir veikuši, tikai to darot uz papīra lapas, taču šoreiz darbs tiks veikts uz spoguļa.

Skolotāja ir sagatavojusi nepieciešamos materiālus un lūdz bērnus izvēlēties gūša krāsas. Vienu krāsu plaukstai (raksturīgu rudens lapai), otru – lapas dzīslējuma attēlošanai. Skolotāja kopīgi ar bērniem lapas dzīslējuma attēlošanai izvēlas brūnu krāsu, bet lapas krāsošanai katrs bērns izvēlas savu. Tiek sagatavota smalka otiņa dzīslējuma zīmēšanai, piepildīti ūdens trauciņi ar ūdeni, un uzklāta plēve uz darba virsmas. Bērni visus skolotājas norādījumus ir izpildījuši un ir gatavi sākt darbu. Kad bērns plauksta nospiedumu ir atstājis uz spoguļa un nomazgājis rokas, viņš ķeras pie dzīslējuma veidošanas ar otiņu. Kad darbs ir pabeigts, skolotāja katra bērna

darbiņu nofotogrāfē, lai vēlāk to izliktu grupas telpā publiskai apskatei un lai bērni varētu salīdzināt, kā izskatās šī stilizētā plauksta lapa uz papīra un kā uz spoguļa (skat. 5. pielikumu). Skolotāja katru bērnu uzslavē gan individuāli, gan visus kopā.

Analīze – vairums no bērniem teica, ka ir neierasti zīmēt uz spoguļa, ja tu redzi pats sevi. Bērni mēģināja saskatīt, kas atrodas aiz viņa zīmējuma, jo iepriekš šādu uzdevumu nebija veikuši, līdz ar to nebija izpratnes, kas ir spoguļattēls. Darba procesā bērni guva jaunu, līdz šim nezināmu pieredzi. Šī uzdevuma veikšanas procesā darba autore īpašu uzmanību pievērsa pareizam rakstāmpiederuma satvērienam. Zīmējot uz spoguļa 8 bērniem no 10 bija pareizs otiņas satvēriens. Novērošanas procesā tie bija tikai 5 bērni. Bērniem nesagādāja grūtības šī darba izpilde, jo, kā teica paši bērni, esot viegli šādi (stāvus) zīmēt.

„Lapas kontūru zīmēšana uz spoguļa pēc parauga”

Mērķis: Uzzīmēt lapas kontūru un lielo lapas dzīslījumu pēc parauga uz spoguļa.

Skolotāja aicina bērnus nostāties ielokā pie spoguļa un izstāsta veicamo uzdevumu, kā arī kādi materiāli būs nepieciešami, lai šis uzdevums tiktu veikts pareizi. Bērni ar sajūsmu vēro un klausās skolotājas stāstījumā. Šī nodarbība bērniem ir novitāte, jauna pieredze darbā ar spoguļi.

Skolotāja aicina bērnus izvēlēties guaša krāsu, kādā krāsā būs katra bērna zīmētā lapa. Krāsas bērni izvēlas dažādas, visi izvēlas reālistiskas (sarkanas, zaļas, oranžas, dzeltenas), ne fantāziju pasaules iztēlotas (piem. zilas, u.c.). Skolotāja piedāvā bērniem izvēlēties otas, ar kādām būs jāveic šis darba uzdevums. Bērni izvēlas vienu lielu otu (bieziem sariem), otru mazu (maziem sariņiem). Skolotāja izstāsta, kāpēc būs nepieciešama liela un maza otiņa. Ar lielo otu bērni zīmēs lapas kontūru, ar mazo - lapas lielo dzīslījumu.

Skolotāja uz papīra lapas ir sagatavojusi paraugu – zīmējumu, kurā attēlota liela lapa ar lielu dzīslījumu. Skolotāja, rādot bērniem piemēru, pati uz spoguļa pēc dotā parauga uzzīmē lapu ar dzīslījumu (skat. 6. pielikumu). Lai bērni saprastu un redzētu, kāds būs vēlamais darba rezultāts. Bērni ir ieinteresēti un darboties gribīgi.

Audzēkņi darbu veic ar interesi un ar izbrīnu, jo darba procesā ne tikai zīmē, bet arī vēro paši sevi. Par paveikto darbu skolotāja bērnus uzslavē kā katru individuāli, tā visus kopā. Šajā uzdevumā darbojas kā acu, tā rokas kustību koordinācija.

Katra bērna veikumu skolotāja nofotogrāfē, jo to nav iespējams saglabāt. Vēlāk bērnu darbu fotogrāfijas (skat. 6. pielikumu) skolotāja izkārtu publiskai apskatei pie grupas sienas. Bērniem ir gandarījums par paveikto, viņi lūdz vēl kādu reizi veikt līdzīgu darbu uz spoguļa. Nodarbībā apgūto daļa audzēkņu atkārtoja arī mājās.

Analīze – darba procesā bērns nepārtraukti vēro sevi. Mārim, Oto, arī Ernestam nākas „stingri” saņemt, lai paveiktu uzdevumu, jo „ķēmošanās” ņem virsroku pār veicamo darbu.

Šo darbu veic visi bērni. Pusei no grupas bērniem tas izdodas perfekti, pusei – prasme aizpildīt laukumu ar dažādiem simboliem, nepārkāpjot laukuma robežas, vēl jāpilnveido.

„Zīmējuma veidošana pēc parauga uz spoguļa”

Mērķis: Laukuma dalīšana un aizpildīšana pēc nosacījumiem uz spoguļa.

Skolotāja aicina bērnus ielokā nostāties pie spoguļa un izstāsta veicamo uzdevumu. Skolotāja rāda bērniem darba paraugu, ar kuru bērni jau ir iepazinušies iepriekšējās nodarbībās. Bērni uzmanīgi klausās skolotājas stāstījumā un vēro darba paraugu. Skolotāja bērnus izjautā par nepieciešamajiem materiāliem darba veikšanai. Bērni no iepriekšējām nodarbībām zina, ka darba veikšanai būs nepieciešamas guaša krāsas, ota, ūdens trauks un darba virsmas apklāšanai - plēve. Kad darba vieta ir sagatavota un krāsa izvēlēta, darbu var veikt. Vadoties pēc nedēļas tēmas, tas būs burts B un tiks zīmēta bumba. (skat. 7. pielikumu). Skolotāja aicina bērnu uz spoguļa sadalīt darba virsmu četrās daļās. Nākamais solis ir pirmo laukumu sadalīt uz pusēm, velkot taisnu līniju no augšas uz leju. Pēc tam uzdevums ir otro laukumu sadalīt uz pusēm tāpat kā pirmo, bet papildus vēl laukumu sadalīt uz pusēm arī guļus. Trešajā zīmējumā bērnam ir jāsadala lapa uz pusēm gan stāvus, gan guļus un katrā no lodziņiem jāiezīmē bumba. Ceturtajā lodziņā bērns sadala laukumu uz pusēm gan stāvus, gan guļus, iezīmē četras bumbas un katru bumbu aizpilda ar dažādām līnijām un aplīšiem (skat. 8. pielikumu).

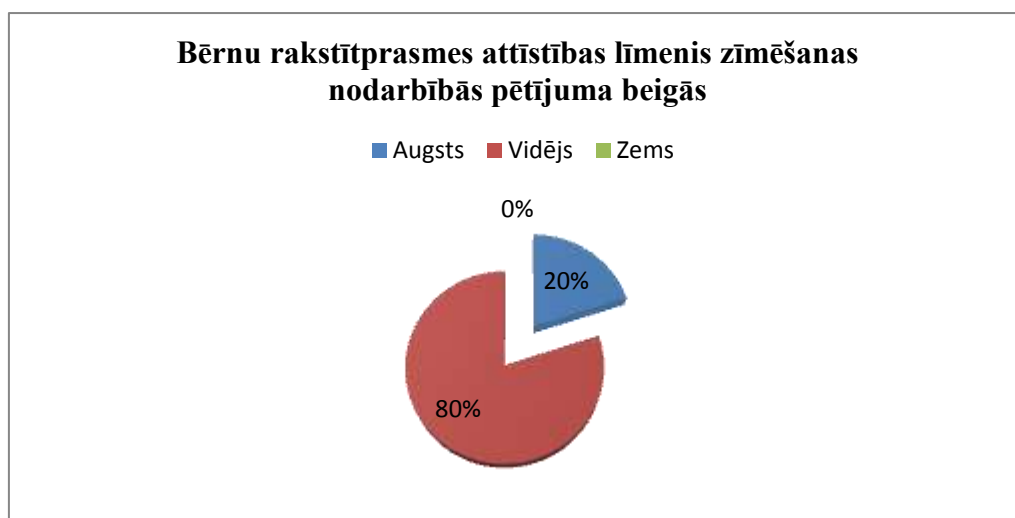
Visā zīmēšanas procesā bērnam līdzās ir darba paraugs. Kad darbs ir paveikts, skolotāja katra bērna veikumu nofotogrāfē, lai vēlāk izvietotu darbus grupas izstādē publiskai aplūkošanai. Skolotāja paslavē visus bērnus un katru atsevišķi. Bērni ir priecīgi par darba izpildi un rezultātiem.

Analīze – novērošanas procesā secinot, ka ne visi bērni spēja veikt šo pašu darbu uz papīra, darba autore izvēlējās uzdevumu, atbilstoši nedēļas tēmai - burtu B, kas, viņasprāt, šķita vieglāk izpildāms bērniem, kuriem tik labi neveicās ar burta A ainavas zīmēšanu. Šo uzdevumu veica visi bērni, šoreiz Oto, Ernests un Māris uzdevumu izpildīja pareizi pēc parauga un ievēroja skolotājas noteikumus. Pēc šī uzdevuma veikšanas 6 audzēkņi prot izmantot visu laukumu zīmējuma veidošanai augstā līmenī, 4 – vidējā līmenī.

Pētījuma beigās darba autore izveidoja tabulu, kurā ir atspoguļoti rakstītprasmes attīstības sekmēšanas rezultāti zīmēšanas nodarbībās (skat. 4. tabulu).

4. tabula. Bērnu rakstītprasmes attīstības līmenis zīmēšanas nodarbībās pētījuma beigās

Bērna vārds	1.krit.	2.krit.	3. krit	4.krit.	5.krit.	6.krit.	Vidējais punktu skaits	Līmenis
Māris	3	2	3	3	3	2	16/6=2.66	Vidējs
Ilze	3	3	3	3	3	3	18/6=3	Augsts
Gatis	3	3	3	2	3	3	17/6=2,83	Vidējs
Ernests	3	2	3	3	2	2	15/6=2.5	Vidējs
Justīne	2	2	2	2	2	2	12/6=2	Vidējs
Juris	2	3	2	2	3	2	14/6=2.33	Vidējs
Daniela	3	3	3	3	3	3	18/6=3	Augsts
Oto	2	2	3	2	2	2	13/6=2.16	Vidējs
Miķelis	3	2	3	2	3	3	16/6=2.66	Vidējs
Zane	3	3	3	3	2	3	17/6=2.83	Vidējs

6. attēls. Bērnu rakstītprasmes attīstības līmenis zīmēšanas nodarbībās pētījuma beigās

Kā atspoguļots 2. diagrammā, pētījuma „Vecākā pirmskolas vecuma bērnu rakstītprasmes attīstības sekmēšana zīmēšanas nodarbībās”, visu bērnu vērtēšanas kritēriju rezultāti ir paaugstinājušies. Dažu bērnu rādītāji ir sasnieguši augstu līmeni, bet daži ir pakāpušies no zemākā līmeņa uz vidējo, taču joprojām kopējais grupas līmenis ir viduvējs.

Pēc vairāku zīmēšanas nodarbību ar mērķi pilnveidot rakstītprasmes attīstības veicināšanu zīmēšanas nodarbībās īstenošanas, bērni ir iemācījušies labāk orientēties plaknē, ir apguvuši darbību virzienus, rakstāmpiederuma satvēriens ir uzlabojies, kā arī ir iemācījušies izmantot visu laukumu zīmējuma veidošanai un guvuši labas iemaņas visa laukuma aizpildīšanā ar dažādiem simboliem.

2.4. Rekomendācijas un ieteikumi pedagogiem un vecākiem bērnu rakstītprasmes attīstības sekmēšanai zīmešanas nodarbībās.

Secinājumi.

Darba gaitā darba autore ir pierādījusi, ka rakstītprasmes apgūšanu ļoti labi var veicināt ar zīmēšanas palīdzību. Vecākā pirmsskolas vecuma bērnu attīstības līmenis ir atbilstošs rakstītprasmes apguvei. Taču jāņem vērā bērna individuālā attīstība, kas ir saistīta ar CNS darbības īpatnībām, kā arī fizisko un emocionālo stāvokli.

5-6 gadu vecums ir intelektuālās un emocionālās nobriešanas periods. Šajā laika periodā ir ļoti liela loma vecāku atbalstam, lai apmierinātu bērna izzīņas, augšanas un saskarsmes vajadzības.

Zīmēšana ir svarīgs darbības process pirmsskolā, kurā bērns pašapliecina savas spējas. Zīmēšanas procesā bērnam ir iespēja izmantot visdažādākos zīmēšanas materiālus, izjust to struktūru, atšķirības, kopīgo – tādejādi attīstot roku muskuļu kustības, sīko pirkstu muskulatūru, sekmējot domāšanas procesu attīstību un emociju izpausmes veidus. Zīmēšanas procesā iegūtās pozitīvās emocijas ir kā atbalsts rakstītprasmes apguvei. *ZĪMĒT IR FORŠI? TĀTAD RAKSTĪT ARĪ IR FORŠI!*

Rakstītprasmi ir vieglāk apgūt, ja to turpina kā spēli caur zīmēšanu. Darba instruments – rakstāmpiederums paliek pakāpeniski smalkāks un mazāks, tādejādi sekmējot rakstītprasmes iemaņas zīmēšanas nodarbībās.

Praktiskā pētījuma rezultāti ir šādi: augstu rakstītprasmes attīstības līmeni novērošanas periodā darba autore nenovēroja nevienam bērnam, bet pētījuma beigās augstu līmeni bija sanieguši 2 bērni, vidējo līmeni novērošanas periodā sasniedza 6 bērni, pētījuma beigās vidējo līmeni sasniedza 8 bērni. Kas norāda uz to, ka bērni, kuriem bija zems rakstītprasmes līmenis novērošanas posmā, ar zīmēšanas nodarbību palīdzību pierādīja, ka var sasniegt augstākus rezultātus. Zemu līmeni novērošanas posmā sasniedza 4 bērni, taču pētījuma beigu posmā, zems rakstītprasmes attīstības līmenis vairs netika novērots.

Praktiskā pētījuma rezultāti atspoguļo, ka ar zīmēšanas palīdzību var sekmēt un veicināt bērna rakstītprasmes attīstību zīmēšanas nodarbībās. Pilnveidot pareizu rakstāmpiederuma satvērienu, laukuma dalīšanu uz pusēm, jēdzienu izpratni (augšā, lejā u.c.). Pilnveidot prasmes aizpildīt laukumu, ievērojot tā robežas, kā arī izmantot visu atvēlēto laukumu un ievērot pareizu burtu rakstības virzienu.

Lai arī turpmāk sekmētu bērna rakstītprasmes attīstību zīmēšanas nodarbībās, darba autorei jāturpina dažādot bērnu zīmēšanas nodarbības, izmantojot dažādus materiālus un darba tehnikas. Jāņem vērā bērnu vēlmes un ieteikumi, kā arī bērnos jāturpina rosināt interese par darbu, ka viņš to var un viņam sanāk!

Praktiskā pētījuma rezultāti un veiktie secinājumi ļauj konstatēt, ka pētījumā izvirzītā hipotēze, ka vecākā pirmsskolas vecuma bērniem rakstītprasmi var attīstīt ar zīmēšanas palīdzību, ja tiks radīta tāda vide, kurā valdīs demokrātiskums un labestīga attieksme vienam pret otru, tiks izmantotas bērniem vecākajā pirmsskolas vecumā atbilstošas metodes, tiks izvirzīti un īstenoti atbilstoši uzdevumi mērķa sasniegšanai, ir apstiprinājusies.

Izmantotā literatūra un citi informācijas avoti

1. Avotiņš V., Prindule L., Upmane Z. (1981) *Bērnu attīstība mācību un audzināšanas procesā*. Rīga: Zvaigzne ABC, 138 lpp.
2. Amonašvili Š. (1988) *Kā klājas bērni?* Rīga: Zvaigzne ABC, 173 lpp.
3. Anderone G., Ptičkina Ā. (2011) *Sāksim rakstīt! Padomi skolotājiem bērnu rakstīt mācīšanā*. Rīga: Zvaigzne ABC, 24 lpp.
4. Anspaks J. (2004) *Mākslas pedagogija*. Rīga: RaKa, 294 lpp.
5. Anspoka Z. (2008) *Latviešu valodas didaktika 1.-4 klasei*. Rīga: RaKa, 474 lpp.
6. Bethere D. (2013) *Pārejas posms pirmskola – pamatskola*. Rīga: RaKa, 150 lpp.
7. Bikše K. (2009) *Labdien skolotāj!* Rīga: Skola un ģimene, 131 lpp.
8. Blīgzna K. (1999) *Vizuālās mākslas ABC*. Lielvārde: Lielvārds, 62 lpp.
9. Blūma A. (1995) *Glītrakstīšana 2. – 4 klasei metodiskie ieteikumi skolotājiem*. Rīga: Zvaigzne ABC, 38 lpp.
10. Callaway G., Kear M. (1999) *Teaching Art and Design in the Primary School*. USA: Taylor & Francis INC., 218p.
11. *Ceļā uz skolu. Bērnu sagatavošana pamatizglītības apguvei*. (2012) Rīga: Zvaigzne ABC, 270 lpp.
12. Forrester M. (2002) *Psychology of the Image*. PA: Simultaneously published in the USA and Canada by Tylor & Francis Inc., 207 p.
13. Freedman K. (2003) *Teaching Visual Culture*. New York and Reston VA: Teachers College Press and the National Art Education Association, 189 p.
14. Gudjond H. (2007) *Pedagoģijas pamatatziņas*. Rīga: Zvaigzne ABC, 394 lpp.
15. Grīnvalde L., Ikale I. (2010) *Ideju krātuve pirmskolai 3. Rotaļnodarbības 5- 6 gadus veciem bērniem*. Rīga: Zvaigzne ABC, 149lpp.
16. Golubina V. (2007) *Pirmskolas pedagoga rokasgrāmata*. Rīga: Izglītības soļi, 308 lpp.
17. Hibnere V., Grasmāne L. (2000) *Bērņa vizuālā darbība 2. daļa*. Rīga: RaKa, 319 lpp.
18. Hibnere V. (1977) *Bērnu tēlotājdarbības psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne, 107 lpp.
19. Karule A. (1982) *Mācību un audzināšanas darbs sagatavošanas klasē*. Rīga: Zvaigzne, 142 lpp.
20. Komarova T. (1982) *Kā mācīt bērniem zīmēt*. Rīga: Zvaigzne, 125 lpp.
21. Lieģiniece D. (1999) *Kopveseluma pieeja audzināšanā*. Rīga: RaKa, 262 lpp.
22. *MK noteikumi Nr. 709: Noteikumi par valsts pirmskolas izglītības vadlīnijām*. Apstiprināti Rīga 2010. gada 3. augustā, izdoti saskaņā ar Izglītības likuma 14. panta 18. punktu.

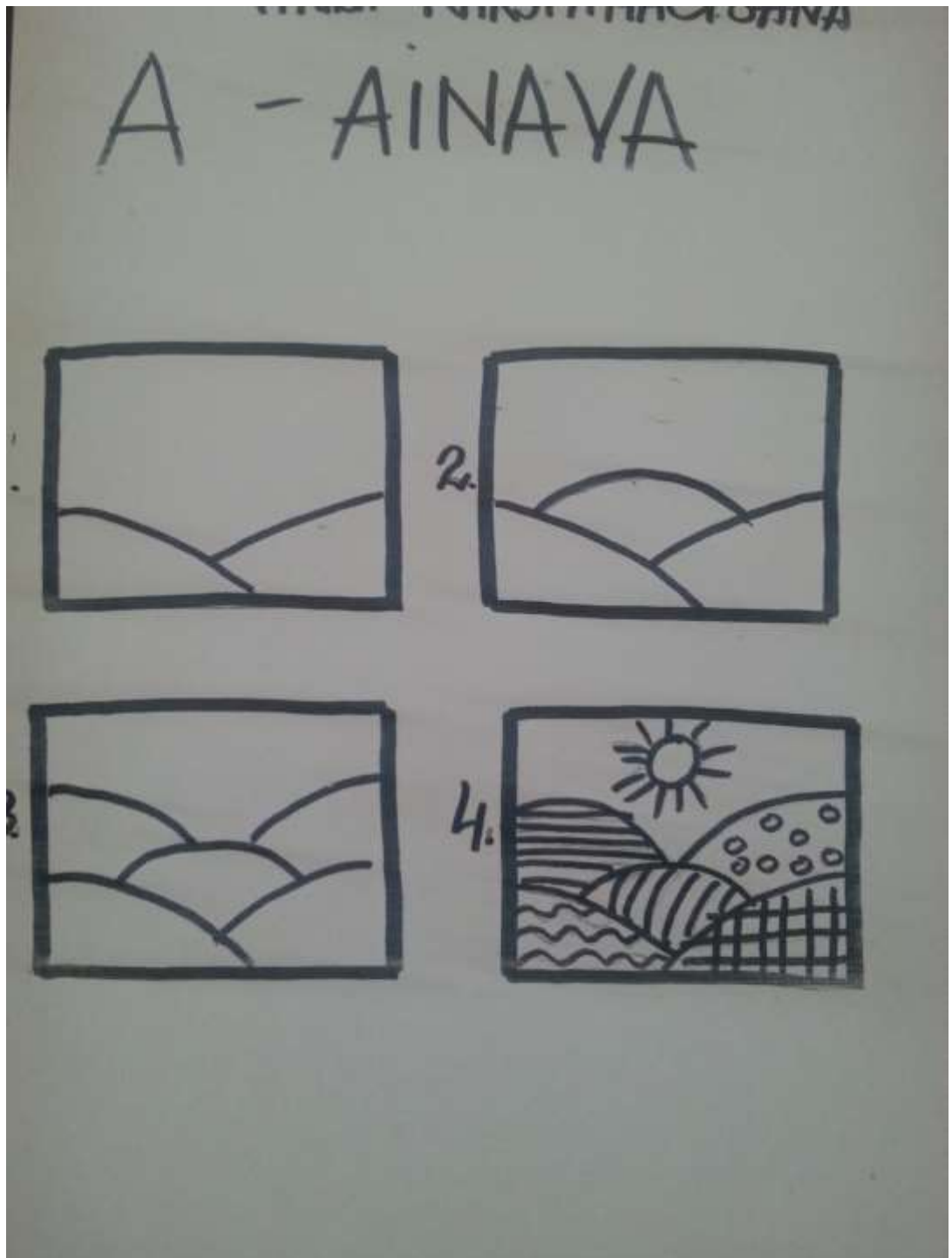
23. Мухел И. Минералова В. (1979) *Наш ребёнок учится писать 2*. Таллин: Валгус, 39 с.
24. Ozoliņa Nucho A., Vidnere M. (2000) *Iztēles psiholoģija*. Rīga: AGB, 160 lpp.
25. Pelša E. (2004) *Varbūt arī tu esi kreilis?* Latvija: apg. Alis, 157 lpp.
26. Students J. A. (1998) *Vispārīgā paidagoģija 1. daļa*. Rīga: RaKa, 330 lpp.
27. Svence G. (1998) *RPIVA Personības attīstības psiholoģija, Mācību līdzeklis tālmācībā*. 172 lpp.
28. Vecgrāve A. (1996) *Kā man saprast savu bērnu*. Rīga: Zvaigzne ABC, 187 lpp.
29. Vorobjovs A. (1996) *Psiholoģijas pamati*. Rīga: Zvaigzne ABC, 323 lpp.
30. V. Zelmenis (2000). *Pedagoģijas pamati*. Rīga: RaKa, 288 lpp.
31. http://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/20101011_rakstiprasmes.pdf
32. <http://lv.wikipedia.org/wiki/Rakstprat%C4%ABba>

Pielikumi

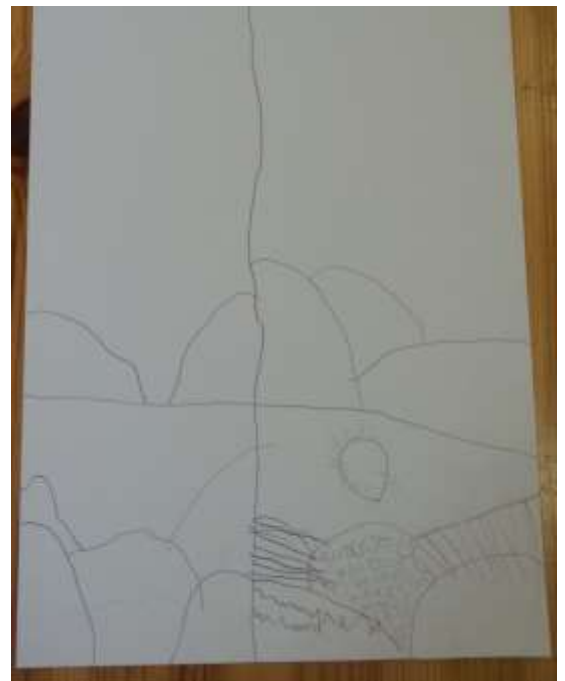
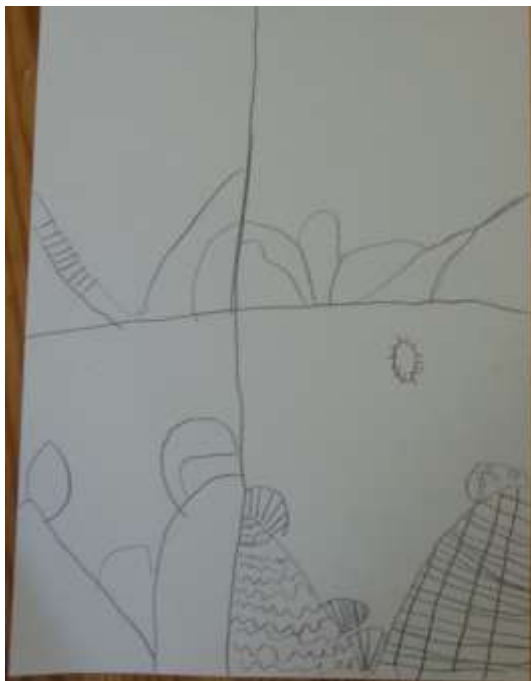
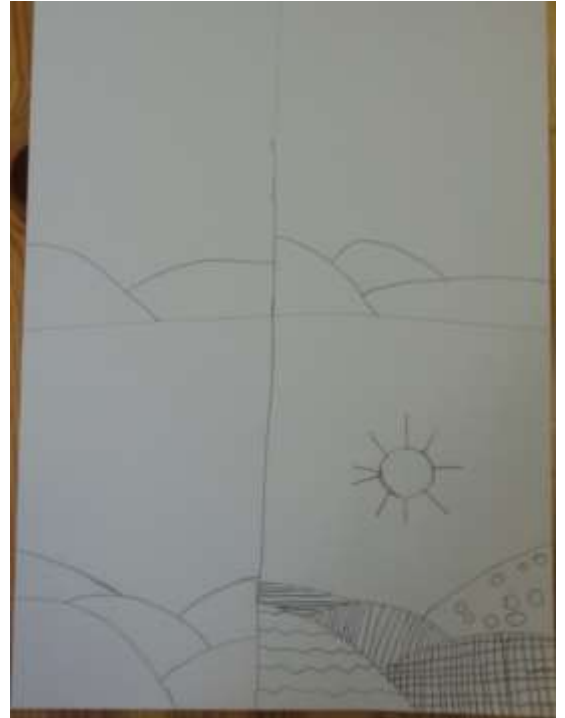
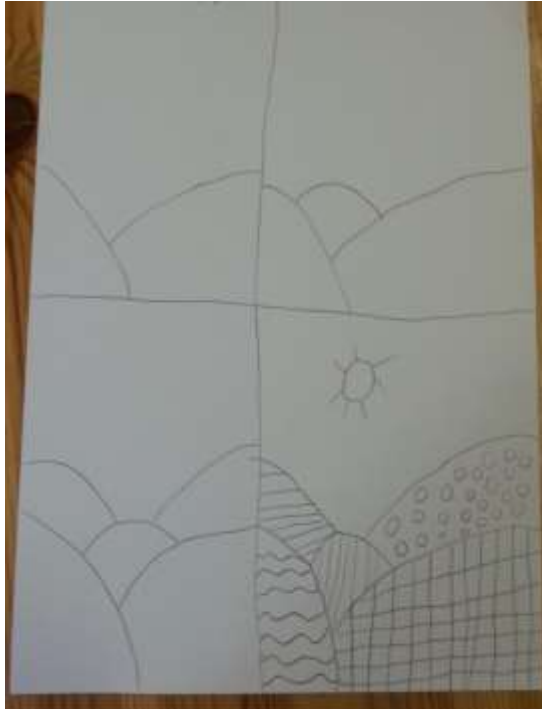
1. pielikums „Punktotās lapas kontūru savienošana uz papīra”

2. pielikums „Zīmējuma veidošana pēc parauga uz papīra”

3. pielikums „Zīmējuma veidošana pēc parauga uz papīra”

4. *pielikums „Plauksta, kā stilizēta lapa ar dzīslojumu uz papīra”*

5. pielikums „Plauksta, kā stilizēta lapa ar dzīslojumu uz spoguļa”

6. pielikums „Lapas kontūru zīmēšana uz spoguļa pēc parauga”

7. pielikums „Zīmējuma veidošana pēc parauga uz spoguļa”

